

Mokslas — menas — literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1973 METAI

SPALIO 20 D. / OCTOBER 20, 1973

PART TWO — No. 247 (42)

Šiame numery

Dėmesio "samizdato" archyvu.

Jonas Aistis ir okupuota Lietuva.

Antanas Maceina apie Teilhardą kaip medžiagos mistiką.

Paroda, kurioje pasilsi.

Vladas Jakubėnas apie Dariaus Lapinsko "Vilniaus pašvaistę".

Adomo Galdiko muziejus Putname.

Kertinė paraštė

Dėmesio "samizdato" archyvu

Rytų Europos istorijoje dažnai pasigirsta mintis, kad skausmai bei negandai nėra visiškai beprasmiški, jei jie tampa dainos ar pasakojimo dalimi. Antra vertus, labiausiai bijomasi, kad asmeniniai ar kolektyviniai kentėjimai nenuskystų tamsioje ar tyloje, neliktų nežinomi. Toji baimė ypač konkreti sovietinėje sistemoje, kur stengiamasi užsidaryti nuo pasaulio akių ir sistemingai klastoti praeitį ir dabartį. Žymioji rusų poetė Achmatova pasakoja, kaip jai su daugeliu motinų Maskvos kalėjimo kieme belaukiant žinios apie jų suimtus sūnus, viena iš anų sužinojo, kad ji esanti poetė. "Jūs parašysit apie mus", viltinai tarė motina, ir jos veide pasirodė kažkas panašaus į šypseną. Achmatova savo pažadą tęsė jos poemų rinkinyje "Requiem" įamžina ir dalinai įprasmina Maskvos motinų kančią.

Šiandien sovietijoje, šalia oficialiosios literatūros, egzistuoja gausi vad. "samizdatinė" — savilaidinė, grožinė ir informacinė, raštija. Jos tikslas yra rašyti uždraustomis temomis ir stiliais, pateikti pasauliui tiesos žodį apie eilinių ir neeilinių Maskvos pavaldinių pergyvenimus ir idėjas. Šioje raštijoje ypatingą vietą užima pagrindinis Lietuvos "samizdatinis" leidinys, "Lietuvos katalikų bažnyčios kronika", kurio jau šeštas numeris šiomis dienomis ištraukomis skelbiamas Išeivijos spaudoje. Po rusiškosios "Bėgamųjų įvykių kronikos" ir ukrainietiškojo "Šaukljo" uždarymo, lietuviškoji "Kronika" yra vienintelis tebegyvas tokio pobūdžio nuolatinis "laikraštis" visoje sovietijoje.

"Samizdatinį" tiesos žodį su didžiausiais pavojais leidžiantiems ir jį čia vertinantiems mąlonu sužinoti, kad toji literatūra Vakaruose ne tik komentuojama bet ir kruopščiai, metodiškai renkama. 1972 m. pradžioje Radio Liberty "Research Department" Miunchene pradėjo telkti

"samizdatinių" dokumentų tekstus ypatingame archyve, reprodukuoti jų kopijas paskiruose tomuose, ir juos suteikti ribotam skaičiui valstybinių ar universitetinių bibliotekų.

Šių metų liepos mėnesį "Samizdato" archyve jau buvo sutelkta apie 18,000 mašinėlė rašytų puslapių; daugiau kaip 95 proc. jų buvo gauti po 1964 m. "Samizdatinė" raštija ypač domisi universitetai, rašytojai, žurnalistai ir Rytų Europos reikaluose besispecializuojantys mokslininkai. Pagrindinės bibliotekos šiuo metu aprūpinamos perrašytomis "samizdato" tekstais yra: The Library of Congress Washington, The British Museum London, Die Bayerische Staatsbibliothek Miunchene, Bodleian Library Oxford, Ohio State University Columbus mieste, The Massachusetts Institute of Technology, Cambridge, Mass., Hoover Institution, Stanford, Calif., ir Universiteit van Amsterdam.

Lietuviškojo "samizdato" gausą ir svorį liudija faktas, kad jam planuojamas paskirti ištisas, 17-asai, tomas 25-ų tomų rinkinyje. Todėl itin svarbu, kad mūsų tautiečių vargų liudytojai, jų nevalios dokumentai, nepradingtų pasauliui, užmirstų mūsų pačių archyvuose ar stalčiuose, bet būtų išsaugoti pasaulio bendruomenėi, dabarčiai ir ateičiai minėtuošiose rinkiniuose. Tenai jie gyvens nuolatiniais liudininkais, atremiančiais masiniai fabrikuojamą sovietinę pseudoistoriją.

Kol priartės prie mūsų mažo taško, pradėkim nuo tolimiausių horizontų pakraščio.

Prancūzų rašytojas André Maurois, gabiai sukęs apie tuziną vertingų ir įdomių literatūros žymybių biografijų, tarp kitko, savo "Memuarų" pabaigoje pasakoja, kaip jis žiūrėjęs į tokių užmojų prasmę ir į pačias genialių meno kūrėjų asmenybes.

"Kai Marcelis Proustas parodo, jog jo vaikystėje "Guermites" buvo tik vardas, ir kada vėliau už šio vardo jis atidengė visiškai skirtingą tikrovę nuo įsivaizduotosios, tai jis, kaip ir Balzakas, aprašo tik prarastas iliuzijas, bet suranda išganymą sąmoningoje iliuzijoje, kuri yra menas...

Jeigu man pasisekė (rašant apie Balzaką), kad skaitytojas trupučių dalyvauja Balzako gyvenime ir balzakiniuose kūryboje, tai aš laimėjau ir tada žinau, kad atlikau naudingą darbą...

Mat, yra išganinga pagyventi su dideliu žmogumi ir pasigėrėti juo. Ne kaip marmuro statula, stungusia ir ledine, bet tokiu, koks jis buvo su savo stiprybėmis ir silpnėmis; daugiau pabrėžiant jo stiprybes, kadangi jis yra didis žmogus; ir jeigu jis sukūrė didelius veikalus, tai dėl to, kad jo stiprybė viršijo silpnę. Žinau ir sutinku, kad (prancūzų rašytoja) George Sand buvo itin žemiška dukra, kaip ir mes kitai, veiklama visokių pagundų, bet tai jai nesukliudė, tarant (filosofu ir sutinku, kad Balzakas protarpiais Consuelo — modelį visom moterim. Žinau ir sutinku, kad Victoras Hugo kartais yra šiurkštus, kartais ir paleistuvys, bet tai jam nesukliudė sukurti vyskupo Muriel personažą — skaidraus krikščionio. Žinau ir sutinku, kad Balzakas protarpiais būdavo nedėkingas (savo mellei ir geradariui) Laurai de Berny, arba pamiršdavo Zulmą Carraud, bet tai jai nesulaikė parodyti šaunią pagarbą ponajai de Mortsauf. Didelio žmogaus gyvenimas įtikina skaitytoją, kad priešingumų suderinimas yra galimas, ir tatal teikia jam pačiam daugiau pasitikėjimo. Tai aš ir norėjau atlikti...

Šiame pasulyje, kur sunyksta ir dingsta visi dalykai — garbė, malonumai, turtai, — aš žaviuosi ir pasijuntu saugėnais, susikurdamas mažytės tvirtovės, nenykstančias ir nepamainomas. Tai yra kai kurios patvarios draugystės...

Kai mano ankstesnioji rauda apie J. Aistį buvo jau parašyta, bet dar neatspausta "Draugo" kultūriname priede, 1973 m. rugpjūčio 17 d. Amerikos lietuvių komunistinės krypties laikraštis "Laisvė" įsidėjo iš Lietuvos gautą Broniaus Raguočio rašinį apie "poeto tragediją" — "Kelis žodžius apie Joną Aistį". Turėčiau visokio pagrindo manyti, kad tasai rašinys gana autentiškai vaizduoja sovietinės Lietuvos oficialiųjų literatūros oficialią nuomonę apie mūsų mirusį draugą. Tad raudos papildymui norėčiau jį tai čia atsiliepti ir šį tą pakoreguoti truputį kitokiais tonais. Na, norėčiau dar dėl to, kad jų autorius B. Raguočis man yra šiek tiek pažįstamas, gi ypač kad jos straipsnis parašytas sovietinės linijos požiūriu (žinoma), gana inteligentiškai, be tenajos įprastos tradicinio vulgarumo, arogancijos ar chamizmo.

Gyvenimas pagal liniją

Bronius Raguočis yra žurnalistikos bei literatūros istorijos jaunesnės kartos profesorius Vilniuje.

TRUPUTĮ KITOKIAIS TONAIŠ

Apie poetą Joną Aistį ir širdžių bei minties sovietizaciją

Bronys Raila

Prieš porą metų jis ilgiau viešėjo Jungtinėse Valstybėse, rinkdamas medžiagą savo specialybės studijom iš Amerikos lietuvių praeities ir dabarties.

Tada atsitiktinai teko su juo susipažinti ir vieną ilgą vakarą itin nebanaliai išsišnekėti. Tai buvo malonus, gana šiltas ir švelnus, ko ne "lyriškai lietuviškas" naujosios sovietinės komunistinės šviesuomenės augintinis. Mano patirtimi, jis šiek tiek nuo kitų skyrėsi ne provokuojančiu, bet nepaprastai subtiliu atsargumu, lyg ant jautriausių vaistinės svarstyklų sveriantis kiekvieną savo žodį. Mūsų natūralūs "ideologiniai antagonizmai" tik vieną sykį truputiuką susikirto ir sužabavo, kalbai pasisukus į Solženicino ir Avyžiaus romanus. Bet ir tuo klausimu, kiekiau suspaudę, pajėgėm šiaip taip suvaldyti savo nervus.

Tie pasikalbėjimai betgi manyje lig šiol paliko vieną nuostabų įspūdį. Ligi tol dar nebuvau sutikęs kito tokio sovietinės Lietuvos autentiško komunisto, kuris, kalbėdamas bet kuriuo klausimu, visą laiką mokėtų išsilaikyti švelnumo ir man-

dagumo rėmuose ir tuo pat metu skrupulingiausiai nė per nago juodumą nenukrypti nuo vėliausio laikotarpio nustatytos lenininės-brežnevinės-sniečkinės linijos. Nesvarbu, ar tai būtų Brazinskų bėgimo Turkijoje drama, ar Gabrielės Petkevičaitės-Bitės ano karo dienoraščių redagavimo klausimai, kur turėjau kai kurių priekaištų Vilniaus leidyklai. Savo begaliniu tikslumu Raguočis mane kartu žavėjo ir gąsdino.

Dabar pastebėjau, kad ir jo straipsnis apie Joną Aistį poeto mirties proga buvo parašytas taip pat, palyginti, gana mandagiai, be sovietinėje spaudoje įprasto šiurkštumo ir vulgarumo užsienio išbėgusiems nacionalistams, atidžiai paruoštas, šaltiniais dokumentuotas ir kartu dėstantis tarybinės Lietuvos leninistų pažūras į netarybinės Išeivijos meno kūrėjus taip pat skrupulingai, su visais šios istoriofilosofijos tirštumais, niekur nenukrypstant nuo kompartijos nustatytos kultūrpolitinės linijos.

Man rodos, kad jo sklandžioje ir slidžioje teorijoje neabejotinai yra keletas esminių klaidų ir, kas blo-

glau, prastumų. Spėčiau todėl, kad ne tik vertėtu, bet ir reikėtų Aisčio kūrybos bei jo asmeninio likimo plotmėje dar aiškintis tūlus svarbius ir nuolat tenajos kartojamus tvirtinimus, kiek išgalint, be per didelių pykčių ir demagogijos. Tegu mūsų neįskaitytas balsas ir negalės dabar nusiskardenti tėvynės liaudžiai, bet lai čia palieka pėdsakus.

Litūdesiai ir nerimai — geri ir blogi

Pirmiausia suminėkim kelis žodžius apie Aisčio lyrikos bendrąjį pobūdį, jos motyvus, temas ir formą, taip sakant, iš sovietinio požiūrio. Kaip atrodo, Aisčio eilėraščius (bent ankstyvuosius, dar laisvos Lietuvos laikais rašytus) Raguočis atidžiai paskaitęs, o gal ir mėgęs. Jo pateikiamoji poeto lyrikos charakteristika labai daug nesiskiria nuo mano anksčiau paškiecuotos. Bet tuoj suplyšta, įsivėlus dienos "ideologijai".

Jis nė truputi neguodina, kad "iš gyvųjų tarpo pasitraukė talentingas poetas". Šioje didkarių epocho

je buvęs ne eilinis rašėla, bet stambus rašytojas, savo gyvenamąjį laikotarpį suvokęs ir vaizdavęs, "kaip agoniją ir mirtį". Natūralu, kad jo poeziją todėl nuspalvino sielvarto, nuovargio ir kančios motyvai. Nors savo skausmą ir neviltį jis "bandydavo dangstyti ironija", bet vis labiau grimzdė į "kūrybinę, politinę ir žmogiškąją aklavietę", vis labiau buvo slegiamas dvasinės nerimasties, žmogiškos būsenos rūpesčių, grėsmingos dramatiškų įvykių artėjimo nuojautos, pagaliau gimtojo krašto nostalgijos, "kuri gali išvesti iš proto". Ir kai Aisčio kūryboje meilė Lietuvai "persipynė su atvira neapykanta ir priešiškuumu, aišku, tarybinei tėvynei, tai jo meninis pajėgumas pradėjęs silpti ir išsisėmęs...

Tai charakteristika, išreiškianti ir vertinimą. Kodėl tokia išvada? Mįslės raktas čia lengvai surandamas, jau trijų dešimtmečių precedentais patvirtintas. Jei Aistis būtų pasisakęs už "pažangą", t. y. sovietinę Lietuvą, jei savo mokytoja būtų sutikęs laikyti Lietuvos kompartiją ir jos mamą Maskvojė, jei "progreso keliu" iš svetur su nusizėminimu būtų grįžęs Maskvai priklausomon Lietuvon, tai visi anie neigiami ir neįtakojami motyvai — liūdesio, nostalgijos, nerimasties, agonijos, net pačios mirties! — būtų vertinami absoliučiai kitaip. Jie tada būtų iš aklavietės naudingi laiptai į tautų ir liaudų, teisingo "plietinio credo" ieškojimai, kuriuos pagaliau vainikuotų atradimas tikrai pažangaus, teigiamai kryptingo, t. y. komunistinio, maskviškai sovietinio kelio.

Su tuo išskyla bendresnio pobūdžio problemos, vis labai aktualios leninistiniams ir maoistiniams pasauliniui. O tai juk erdvės, kur valdžią pasigrobusių kompartijų centro komitetai, kaip taisyklė, vadovaujami neklaidingų genijų, periodiškai grūmoja meno kūrėjams ir juos baram, o iš šių tarpo talentingesnieji ir sąžiningesnieji vienaip ar kitaip vis spiriasi ir maištauja. Ir tada reikia su maldavimais aiškinti klausimus: ar leistina meno kūryba be "plietinio credo"? ko vertas rašytojo kelias be valdžiai reikalingo partinio kryptingumo? ar yra prasmės pakęsti tik šiaip sau autentiškai žmogišką ir lietuvišką, visai asmenišką ar net subtiliai intymią poeziją? Pavyzdiui, kaip Aisčio...

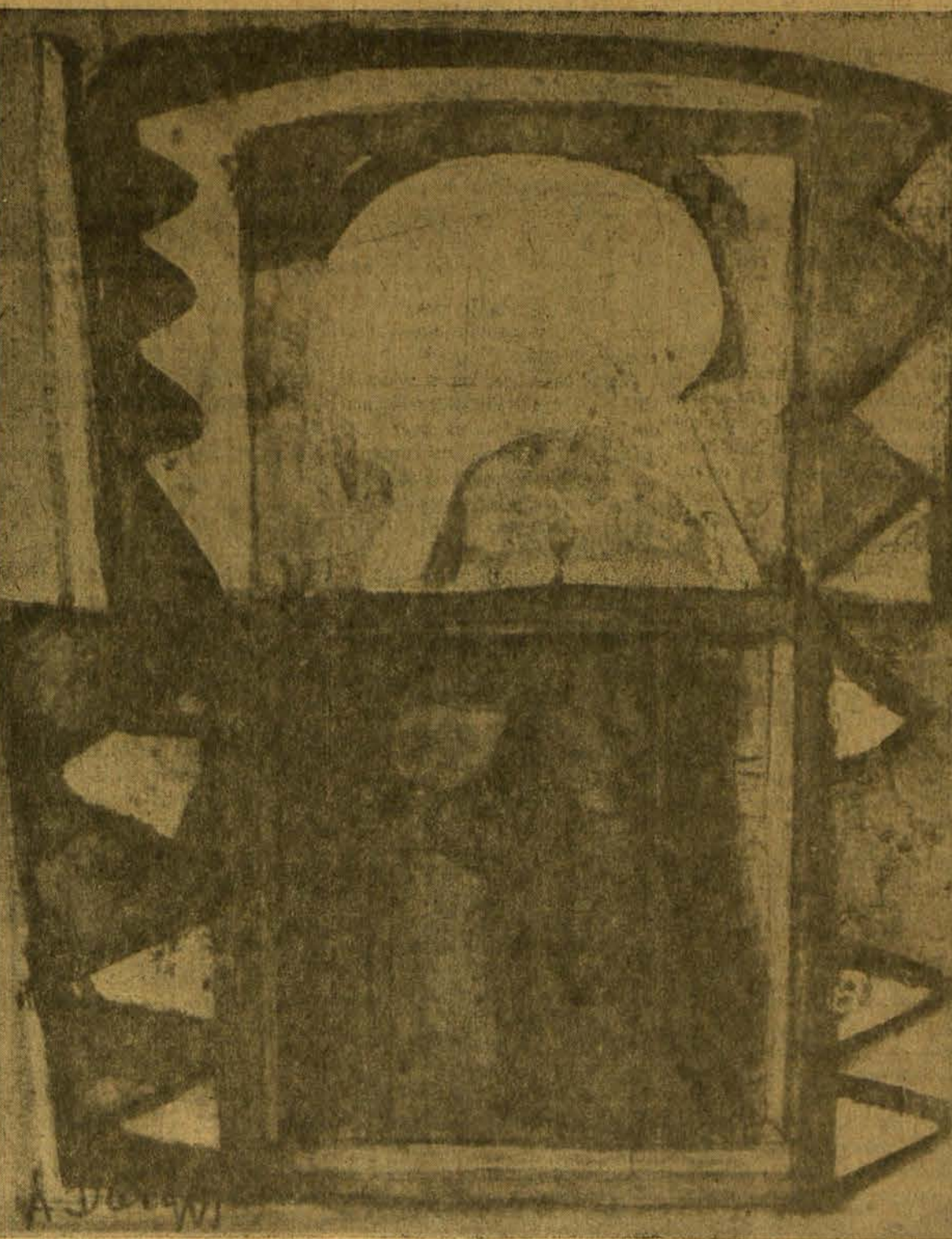
Sis tas iš "šventųjų raštų"

Ieškodami trumpesnių atsakymų, geriau pasidairykim pavyzdėlių tiesiai iš "šventojo rašto".

Kitai sakant, iš Salomėjos Nėries lyrikos, kurios eilių rinkiniai laida po laidos tomeliais ir tomis vis naujai atspaudžiami liaudies gerovei ir režimo garbei. Raguočis buvo per jaunas pažinti šventąją asmeniškai, bet man likimas lėmė šią palaimintąją iš visai arti matyti ir net padraugauti kaip tik jos karščiausiais užsidegimo ir švenčiausių "credų" lūžimo metais. Dabar, rodos, jau užtekty perspektyvos vėsiu pažvelgti į šios transfigūracijos padarinius ir mėginti "amžinybės žvilgsniu" atpažinti ir iš naujo perseikėti kūrybines vertybes.

Kai dar po 50 metų galutinai užsimirš daugumas asmeniškų meliųjų ir neapykantų, Salomėja, mylėta ar nekęsta, greičiausiai pastoviai užsiliks lietuvių literatūros chrestomatijose ir ne vienos gimnazistės dienoraščiuose. Galėčiau galvą guldinti, kad ne visa, o daugiau savo pačių asmeniškiausių, pačių intymiausių mergaitiškų motyvų eilė-

(Nukelta 1 2 psl.)

Alfonso Dargis

Iš parodos Ciurlonio galerijoje, Chicagoje (žr. 3 psl.)

Kompozicija (aliejus, 1972)

Laiškai Teilhardo šalininkams (2)

Teilhardas - medžiagos mistikas

Antanas Macelma

1 Kas yra tasai šaltinis, iš kurio teka Teilhardo mintis? Nes kol nesame jo rade, tol ir pati ši mintis atrodo ne tik abejotina, bet net ir fantastinė, vadinas, nerimta ir todėl neverta didesnio dėmesio. Teilhardas yra buvęs daugiakryptis žmogus. Tačiau nuostabu, kad kiekviena kryptis, kuria jis mėgina žengti, čia pat yra jo paties užtveriamas. Tik vienas šiam reikalui pavyzdys. Kaip evoliucijos teoretikas, Teilhardas įsakiškai pabrėžia, kad, pasirodžius žmogui žemėje, evoliucija tapo sudėta į jo rankas ir kad jis dabar ją vedas, kurdamas kultūrą. Bet štai, kitoje vietoje jis pats išjuokia šią pagrindinę savos teorijos mintį: "Negalima išsiaiškinti, koks juokinas yra žmonių išdidumas norėti pasaulį tvarkyti ir jam uždėti savas dogmas, savus matus, savus sandėrius" (Lobgesang, 83). Tačiau kas gi yra visa kultūra, jei ne žmogaus dogmų, matus, sandėrių įkūnėjimas visatoje? Kodėl tad ši pastanga turėtų būti juokinga? Ir ar ne nosferos evoliucija galėtų vykti kitaip?

Tokių pavyzdžių galima būtų pateikti daugybę. Jie visi rodytų, kad daiktai Teilhardui, kalbant Putino žodžiais, kažkaip dvilypuojasi, ir kad jis nebežino, "kokiu vardu juos vadinti". Pasaulio regimybę, kurią jis turi pašvęsti kaip kunigas, tobulinti kaip vienuolis, apmąstyti kaip filosofas bei teologas, — ši regimybė greitai jam virsta "banalia žeme", į kurią nusileidęs, jis jaučiasi esąs svetimšalis (jo pbr.), kalbas nebesuprantama kalba ir tampa "našta net ir tiem, kuriuos jis myli, nes jie visados jaučia, kaip ne-nugalimai jis ieško kažko užu jį" (Lobgesang, 85). Jam kartais net ir pačiam atrodo, esą jis kalba tik apie apraiškas (les phenomenes); šitaip norėtų suprasti jį ir kiti (plg. Paškus I, 9, 417; Paškus II, 17, 1). Iš tikro betgi, jis kalba apie aną kažką, kuris glūdi anapus apraiškų, kuris yra jį patraukęs, pririšęs, sužavėjęs ir virtęs jam "atramos tašku bei priebeiga (būti) šalia (jo pbr.) visuomenės" (Lobgesang, 84).

Zodis 'šalia' čia yra ypatingai svarbus. Teilhardas, kuris visuomenę nosferos išsivystyme yra pat stipriai pabrėžęs, jog dėl to, atrodo, nukentėję net asmuo, — tas pat Teilhardas randa aname 'kažkame' priebeigą egzistuoti šalia visuomenės ir tuo būdu paneigti visą žmogaus bendrėjimo sampratą. Šio 'kažko' šlysoje mūsų regima žemė virsta jam "banalia žeme", jos džiaugsmas bei kančios irgi banaliais, jos aistros neskaniomis ir jos jausmai nusilpusiais: Teilhardas rašo, esą jis "ligi priklūmo išragavo jų (žmonių, Mc.) džiaugsmų bei skausmų banalumą, jų vargų smulkų egoizmą, jų aistrų neskanumą, jų jausmų nusilpimą" (Lobgesang, 83). Tai skamba beveik kaip panieka kasdienio žmogulio, kuris pasidaras jdomas tik antžmogio (sur-homme) būsenoje. — Kur tad glūdi šio keisto dvylypumo šaltinis? Kas yra tasai 'kažkas', kurio Teilhardas nuolat išsako užu daiktų bei asmenų ir kuris jį neskyti padaro negalėtingą ir net neregi konkretybei?

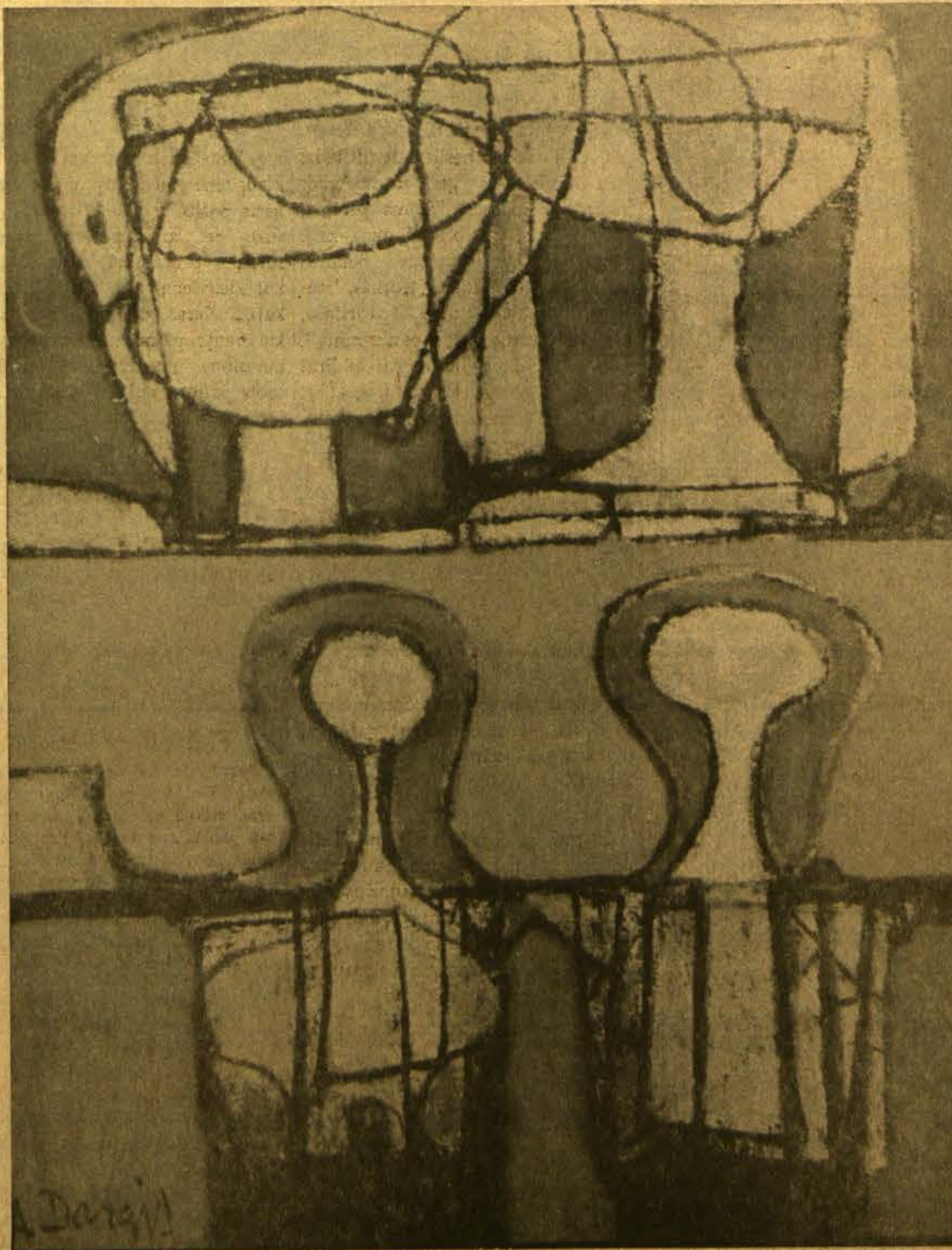
2 Henri de Lubac, uoliausias Teilhardo raštų aiškintojas ir jų gynėjas nuo kritikų, pastebi, kad "tėvelis Pierre Teilhard de Chardin nebuvo nei metafizikas savo pašaukimu, nei teologas savo profesija: jis buvo mistikas" (Lubac, 119; plg. 115-16). Tai nereiškia, kad jis nebūtų buvęs išstudijavęs filosofijos ir teologijos; šia prasme jėzuitai pa-

ruošia savo žmones labai gerai. Tačiau vienas dalykas yra kurią nors sritį išmokyti, o kitas — būti jai artimam savos dvasios sąranga. Tokios sąrangos Teilhardas neturėjo nei filosofijai, nei teologijai. Todėl Lubacas ir pastebi, kad jis gana anksti — tai pripažįsta ir pats Teilhardas — pradėjo atšalti teologiniam klausimui (plg. Lubac, 116). Dar mažiau jis buvo linkęs filosofijon ir todėl neskyti mėgino atsiriboti nuo metafizikos, kuri jam atrodė esanti geometrinė (plg. Lubac, 116). Teilhardo sistema, pasak Lubaco, "beveik visados sąmoningai sustoja ant metafizinių ir teologinių problemų slenkščio" (Briefwechsel, 142).

Be abejo, Teilhardo traukimas nuo filosofijos ir teologijos buvo ne kas kita, kaip atgrasa mokyklininei filosofijai ir teologijai (plg. Lubac, t. p.). Sykiu betgi tai buvo ir ženklas, kad jis nepajėgia kūrybiškai apvaldyti to, ko buvo išmokęs mokyklos suole, ir sujungti su tuo, ką buvo išmąstęs jis pats. Žinoma, mokyklinė filosofija ir teologija visados buvo ir bus ankšta ir sausa. Tačiau ji teikia griežtų sąvokų, aiškių apibrėžimų, loginių išvadų, drausmindama tuo visą mūsų protavimą. Kai šios pradinės protavimo formos yra pakankamai giliai pasisavintos, galima ir reikia jas peržengti, pralaužiant jų ankštumą, ir kūrybiškai leisti į naujas sritis. Taip yra darę visi didieji filosofai ir teologai. Nė vienam iš jų mokyklinė teologija ar filosofija nėra buvusi kliūtis, kaip matematikos kūrejam nėra kliūtis dauginimo lentelė. Atšalti šiems pradmenim reikiama parodyti, kad ne jiems žmogus yra gimęs.

Teilhardas buvo gimęs mistikai. tikrovę jis mistiškai pergyveno ir mistiškai mąstė. "Jeigu iš viso esama neabejotino mistinio mąstymo, tai jį turėjo P. Teilhard de Chardin", teigia jo ordino bendrabrolis ir gamtos filosofas A. Haas, sudaręs Teilhardo sąvokų žodyną vokiečių kalba (Lex II, 181). Teilhardo minčiai išsities taškas yra ne tyrimas (mokslo srityje), ne loginis apmąstymas (filosofijos srityje), ne Bažnyčios dogma (teologijos srityje), bet vizija arba regėjimas. Žinoma, Teilhardas ir tyrinėjo, ir mąstė, ir tikėjo. Bet visa tai buvo pažadinata bei palaikoma anos jo vizijos. "Ir pats Teilhardas, Lubaco liudijimu, yra kalbėjęs apie savo viziją; jis pats labai dažnai yra šaukęsis tam tikro patyrimo ir vidinio įvykio, kuris niekad nesiliovė buvęs ir jį valdęs" (Briefwechsel, 145). "Man atrodo, rašo Teilhardas, kad aš kažką regiu ir norėčiau, kad šis kažkas būtų regimas" (Briefwechsel, 68). Trumpai tariant, Teilhardas yra buvęs "regėjimo žmogus" (C. Cuénot).

Ši kažko vizija ir yra buvusi Teilhardo minties šaltinis. Lubacas tvirtina, kad Teilhardas visuomet pabrėžęs, esą "jo vizija buvo pirmasis ir grindžiamasis pradai, iš kurio išsivystė visa kita tarsi bangų raištis" (Briefwechsel, 146). Dar aiškiau šią mintį išreiškia Lubacas kitoje vietoje: Teilhardas, pasak jo, "tik dėdai (donne seulement l'air) vienur kitur išvystęs abejotina filosofija, mes pasakytume: beveik mitologijai; iš tikro betgi jis jau iš anksto esti įtaigojamas (s'inspire) neabejotinai savo tikėjimo tiesų" (Lubac, 310). Atrodo, kad ta pačia prasme Teilhardo mąstyseną sušanta ir A. Paškus, teigdamas: "Teilhardo teorijos duryms atidaromos tik soteriologinių raktų" (Paškus I, 2, 70), vadinas, tikėjimu į išganymą ir išganymoją. Kitaip sa-

Alfonso Dargis

Is parodos Čiurlionio galerijoje, Chicago (žiūr. 3 psl.)

kant, Teilhardo teorija yra ne kas kita, kaip mistinės jo vizijos projekcija į mokslinę plotmę. "Ji yra, kaip sako Lubacas, ne tiek išdava, vargūnų proto keliu pasiektos vienybės, kiek vaisius nuolat esančios slaptos pradinės vizijos" (Briefwechsel, 145).

Kaip tai įvyksta, gali mum gražiai paaiškinti Teilhardinė 'omegos' samprata. A. Paškus, interpretuodamas šią sampratą, mano, esą Teilhardas visų pirma pasiekia 'omegą', sklaidydamas protu evoliucijos vyksmą, vadinas, iš dalies gamtamokslinio, iš dalies filosofijos keliu, priedamas išvados, kad "omega privalo jau dabar egzistuoti, būti nepriklausoma nuo žmogaus, nesumaikinama ir pati save palaikanti" (Paškus I, 9, 419). Šia prasme 'omega' "pažymi išvystyto, atbaigto pasaulio stovį, ne Dievą" (Paškus I, 9, 421). Tačiau "juk transcendentinė, savyje egzistuojanti ir melis energija spinduliuojanti omega negali būti paprasta evoliucijos santakos būsimą viršūnę. Ji yra jau dabar egzistuojantis Dievas" (Paškus I, 9, 419). Atrodo, kad čia Teilhardas eina viena ir ta pačia pažinimo linija (plg. Paškus I, 9, 420) ir kad todėl 'omega' esanti "protavimo išvada" (Paškus I, 2, 70). Tik vėliau, atsidūręs "Aprėškimo lauke", Teilhardas "tikėjimo aktu... jau gali atpažinti, kad jo bendrosios hipotezės Omega yra ne kas kita, kaip Krikščionybės Kristus" (Paškus I, t. p.). Taip aiškina Teilhardą Paškus.

Pasak Lubaco, visa yra buvę kaip tik atvirkščiai. Teilhardas jau pradinėje savo vizijoje regį Kristų kaip visatos centrą bei tikslą ir paskui į reginį perkelia į savo evoliucinę teoriją, tarsi protu ieškotą evoliucijos centro bei tikslo ir tartusi jį radęs. O, atsigrižęs į Aprėškimą, tarsi sakyty: Štai, ką radau, eidas mokslo keliu, yra ne kas kita, kaip tikėjimo Kristus. Tikrovėje betgi šiai tikėjimo Kristus vedė Teilhardą visą laiką ir apsprendė visą jo evoliucijos sklaidą. Tik jis manė, kad nereikia per anksti šios slaptos prielaidos atskleisti. Lubacas patenkins šitokį metodą pedagoginiu atlika "per niekingą bet kurio pavidalo žievę... ieškoti aukštesnių tikrovų" (Briefwechsel, 29). Tai esminis posakis Teilhardo vizijai

toks metodas negali būti pateisinamas nei moksliškai, nei filosofškai, nes jis yra — bent objektyviai — apgaulus: jo išvada kaip mistinė projekcija jau slypi protavimo pradžioje, šį grįsdama ir apspėdama. Teilhardas tvirtina, esą jis kalba kaip gamtininkas, tuo tarpu iš tikrųjų jis iš pat pradžių kalba kaip mistikas, atsiremdamas į savo viziją, tik apvilkiamas į moksliniais terminais bei sąvokomis — dažnai analoginėmis, o dažniausiai grynai metaforinėmis. Kaip gamtininkas Teilhardas kalba tik specialiai paleontologiniuose savo straipsniuose, kuriais šiandien niekas nebesidomi. Visur kitur gamtamokslinis jo kalbėjimas yra tik mistikos išvaizda (l'air).

Mistinė savo viziją Teilhardas brangina labiau, negu mokslinę medžiagą: tūkstančiai kilogramų vertingų radinių ekspedicijų metu jį domina mažiau, negu "menkiausia tikrosios mistikos kibirkštėlė" (Lex II, 180-81). Pasak A. Haaso, Teilhardas "daugelį kartų yra prasitaręs, esą 'jis trokštų jaustis laisvas, kad truputį pamirštų mokslinę gamtos pusę ir žymiai tiesiogiau eitų prie mistinio gamtos prailginimo (prolongement) studijų', nes šis prailginimas — prisipažįsta jis pats — jį žavėjo labiau, negu visa kita" (Lex II, 181). Jis tad ir vedė Teilhardo mintį nuo pat pradžių. Nuolatinis gi tvirtinimas, esą jis "ligi kaulų smegenų yra jautrus tikrovei arba tam, kas iš tikro yra" (Lex II, 156), buvo tik pedagoginė ar apologetinė priedanga jo mistikai. Mistinė vizija arba mistinis įvaizdis sąmonėje — štai kas yra Teilhardo teorijos turinys.

3

Kas yra šios Teilhardo vizijos atrama? Aplinkui ką telkiasi jo regėjimas? — Vienoje vietoje Teilhardas rašo: "Esama ryšio su žeme (1-ji fazė), esama ryšio su Dievu (2-ji fazė) ir esama ryšio su Dievu per žemę (3-ji fazė)" (Briefwechsel, 28). Pats Teilhardas jautėsi pasiekęs kaip tik šią trečiąją fazę, kurią metu, kaip jis sako, darosi galima "per niekingą bet kurio pavidalo žievę... ieškoti aukštesnių tikrovų" (Briefwechsel, 29). Tai esminis posakis Teilhardo vizijai

suprasti. Kiekviena krikščioniškoji mistika (gal net ir kiekviena mistika apskritai) siekia Dievą. Jo siekia ir Teilhardo mistika. Tačiau Teilhardo siekimas skiriasi nuo kitų mistikų (šv. Pavilo, šv. Pranciškaus Asyžiečio, šv. Jono nuo Kryžiaus, šv. Teresės iš Avilos) tuo, kad jis jungia žmogų su Dievu ne tiesiog — tai būtų Teilhardo minima dar tik 2-ji fazė, — bet per žemę. Teilhardo siela skęsta žemės begalybėje ir tik joje patiria Dievą. "Tik po šia apčiuopiama medžiaga, rašo jis, Tu pasirodai mum, Viešpatie, mus pradžiugindamas ir pažadu mum apreiškdamas Tavo buvimo tarp mūsų stebuklą" (Briefwechsel, 70). Štai kodėl Teilhardas apie save ir sako, esą jis atpažįsta savyje "labiau žemės sūnų, negu dangaus vaiką" (Lobgesang, 16), ir moko kitus, kurie norėtų mylėti Dievą, kad šie visų pirma "protinai, bet stropiai elgtųsi su apčiuopiamomis realybėmis" (Briefwechsel, 70).

Nūn, apčiuopiamiausia iš visų realybių yra, be abejo, medžiaga. Jai tad ir tenka Teilhardo vizijoje pagrindinis vaidmuo. Teilhardas jaučia savyje "nenugalimą polinkį viskam, kas juda tamsioje medžiagoje" (Lobgesang, 16). Medžiaga šaukia jį, ir jis atsiliepa: "Štai aš!" (Lobgesang, 75). Jis klausia ją, ko ji norinti, kad jis darytų (plg. Lobgesang, 77), ir medžiaga atsako: "Grūdinkis, žemės sūnau, medžiagoje, maudykit degančiuose jos sluoksniuose, nes ji yra tavo gyvenimo šaltinis ir jaunystė... Niekados nekalbėk, kaip tam tikri žmonės: 'Medžiaga susidėvėjusi, medžiaga negyva'. Ligi pat paskutinės amžių aki-mirkos medžiaga liks jauna ir trykštant, spinduliuojanti ir nauja tam, kas nori... Maudykit medžiagoje, žemės sūnau! Pasinerk į ją ten, kur ji galingiausia ir giliausia! Grumkis su jos srove ir gerk jos bangą! Kaudaise jį sūpavo tavo sąmonę, ji nuneš tave ir ligi Dievo" (Lobgesang, 80-82). Teilhardas prisipažįsta, kad medžiaga, "atskleidusi jam garbingą savo vienybę", jam tapo "savo visuotinumą jo tėvu, jo motina, jo gimine, jo vienintele ir degančia aistra" (Lobgesang, 86). Todėl jis "lyg stabmeldis meldžiasi apčiuopiamam Dievui"; jis "net paliečia jį, šitą Dievą, visu paviršiumi ir gelme medžiagos, į kurią jis yra įglaustas" (Lobgesang, 25).

Teilhardas yra sukūręs žinomą "Himną medžiagai" (1919), kuriame jis ją laimina, sveikina, prašo nešti jį "per vargą, skilimą ir mirtį ten, kur galop bus galima visatą skaisčiai apkabinti" (Lobgesang, 90). Šisai "Himnas medžiagai", parašytas pačiame Teilhardo amžiaus subrendime, yra grynčiausia bei giliausia jo mistikos išraiška. Jame susibėga visi jo teorijos siūlai, išreikšti neskyti net sąvokiniu būdu, kaip: "neatsispiriama evoliucija" (p. 88), "visuotinė artinimosi bei jungimosi galimybė" (p. 89), "pastovumo esmė" (p. 90) — tai medžiagos sąvokos ir kartu pagrindinės Teilhardo teorijos mintys. Šiame himne aiškiai matyti, kad Teilhardas medžiagą pergyvena kaip tai, kas "mum apreiškia Dievo matmenis (dimensions)" (Lobgesang, 88). Medžiaga įvykdo Teilhardui trečiąją fazę, būtent: susirįsti su Dievu per žemę. Štai kodėl medžiagos sąvokos ir Dievo ypatybės maišosi Teilhardo vizijoje vienos su kitomis: medžiaga jis vadina taip, kaip Turėtų vadinti Dievą: "O galingasis ir dieviškasis, sakyk, koks tavo vardas?", klausia Teilhardas. Atsaky-mas: "Aš esu ugnis, kuri degina, ir vanduo, kuris verčia; melė, kuri atidengia, ir tiesa, kuri praeina. Aš esu visa, kas veržiasi; visa, kas atsinaujina; visa, kas jungia: jėga, patyrimas, pažanga — medžiaga, štai, kas esu" (Lobgesang, 76). Vadinti medžiagą ugnimi ir vandeniu, veržlumu ir jungtimi dar suprantama.

(Nukelta į 5 pusl.)

HOLD IT!

We have a savings plan for your financial future ... and you'll like saving with us. Ask your friends and neighbors about St. Anthony Savings!

Tik pas mus galite pasirinkti Dividendų mokėjimo planą.

Annual Yield	Quarterly Yield	Monthly Yield	CLASSES OF SAVINGS:	Minimum Deposit	Per Centage
7.437	7.418	7.372	4 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$10,000.00	7 1/4%
7.354	7.340	7.318	4 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$5,000.00	7%
7.083	6.992	6.943	2 1/2 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$5,000.00	6 1/4%
6.812	6.644	6.608	2 years CERTIFICATE of DEPOSITS	\$5,000.00	6 1/4%
6.541	6.387	6.353	1 year CERTIFICATE of DEPOSITS	\$5,000.00	6 1/4%
5.398			PAID-UP SAVINGS PASSBOOK	\$ 100.00	5 1/4%
5.126			OPTIONAL SAVINGS PASSBOOK	\$ 10.00	5%

FREE GIFT!

ELEGANT STAINLESS TABLEWEAR

16 pc. set
Service for 4

Yours Free for opening a new account of \$500 or more . . . or adding the same amount to your present account. Offer expires Oct. 30. Limit one gift per account. Sorry gifts are not available.

Saint Anthony Savings

MEMBER F.S.L.I.C. WASHINGTON, D.C.

1447 South 49th Court Cicero 60650
Telephone 656-6330 and 242-4395

Open Mon. 9-8, Tues.-Thurs. Fri. 9-5, Sat. 9-1; Closed Wed. & Sun.

(Atkelta iš 4 pusl.)

Jau mažiau suprantama, jei medžiaga vadinama patyrimu ir pažanga. O darosi visiškai nesuprantama, jei medžiaga vadinama meile ir tiesa, nes tai savybės, kuriomis apibūdiname tikrai Dievą. Tik Dievas yra Meilė ir Tiesa. Net jeigu ir sutiktume, su Teilhardo mintimi, kad Kristaus jėga yra jėgų ir medžiaga, padarydama ją šviesią (plg. DDK, 292), tai dar anaipol nereikėtų, kad dėl to medžiaga yra tapusi meile ir tiesa.

Tačiau Teilhardo vizijoje visa tai susilieja į vieną: „Viršų visa yra viena, viršų visa yra viena“, kartoja jis, tarsi būtų ekstazės ištyktas (Lobgesang, 77). Jis teigia, kad „daugybė evoliucijų, kurios atrodė skaldančios pasaulį, tiesą sakant, yra vienos ir tos pačios paslapties vykdymas“ (Lobgesang 60). Savo regėjime jis mato, kaip „dievybė, dvasia ir medžiaga intensyviai maišo savo matmenis (dimensions)“ (Lobgesang, 60). Ir tik šia mistine maišatimi galima išaiškinti, kodėl medžiaga Teilhardo vizijoje įgyja dieviškųjų savybių; kodėl jis jos šaukiąsi, ją klausia vardu, prašo pasakyti, ką jis turėtų daryti, prašo jį sudievinėti — tai kreipinai, kurie kasdieninėje krikščionies samonėje paprastai žymi Dievą, Teilhardui betgi visa tai žymi medžiagą. Jam „Dievas šviečia medžiagos viršūnėje“ (Lobgesang, 87), ir jo šviesio Teilhardo vizija pradeda nebesuvokti, kokių vardu vadinti šią apšviestą medžiagą ir kokias savybes jai priskirti.

Kaip labai mistinė Teilhardo vizija maišo jo savokas, gali mums parodyti tos pačios, jau anksčiau minėtos 'omegos' pavyzdys. Kas gi gali gale yra ši 'omega'? Teilhardas ją vadina „aukščiausiu evoliucijos poliumi“ (Lex II, 210). Sykiu betgi sako: „Savas dėsningumas, visur esantis veikimas, neatsakumas ir galop transcendencija — štai keturios omegos savybės“ (Lex II, 211). Savą dėsningumą ir neatsakumą galima iš tikro evoliucijai priskirti. Tačiau kaip yra su kitomis dviem savybėmis — visur esančiu veikimu (omnipresenčia) ir transcendencija? Tai jau anaipol ne evoliucijos, tegu ir aukščiausios savo išsivystymo poliujė, bet paties Dievo savybės! Evoliucijos atbaiga negali būti nei visur esanti, nei transcendenti. Tai tinka ir A. Pranciškui interpretacijai. Vienur jam omega yra, kaip sakytų, atbaigto pasaulio stovis (plg. Paškus I, 9, 421), kitur — Dievas (t. p. 419).

Tačiau net ir tobuliausias atbaigto pasaulio stovis nėra ir negali būti Dievas. Vadinasi, yra dvi 'omegos'. Bet kam tada vadinti tuo pačiu vardu ir teikti tas pačias savybes tokiems į vienas kitą nesuvadintam dalykam, kaip atbaigtas pasaulis ir Dievas? Ar tai nerodo, kad Teilhardo vizijoje skiriamoji linija tarp pasaulio ir Dievo dingsta kažkokiuose rūkuose? Štai kodėl jis ir mano, kad dievybė ir medžiaga intensyviai maišo savo matmenis ir kad todėl šie matmens gali būti pavadinti tais pačiais vardais. Iš tikro betgi maišymas vyksta tikrai subjektyvioje Teilhardo vizijoje, o ne objektyvioje tikrovės srityje.

Užtat čia ir kyla baimingas klausimas: ar visa ši Teilhardo mistika nėra apgaulė? Ar iš tikro yra įmanoma susijungti su Dievu per žemę? — Savo istorijoje Krikščionybė yra kildinusi du mistikos tipus, kurių pirmasis būdingas tuo, kad čia siela tiesiog jungiasi su Dievu, o antrasis — kad jame įvyksta jungtis su žeme per Dievą. Pirmasis tipas atitinka Teilhardo minimali 2-į fazę („esama ryšio su Dievu“). Tai, pasakytume, įprastinis krikščioniškosios mistikos tipas. Tačiau su šv. Pranciškumi Asyžiečiu prasi-veržė ir antrasis tipas, jungiantis žmogų su žeme, tačiau per Dievą. Kitoje vietoje šių laiškų autorius yra mėginęs antrąjį tipą apibūdinti gana plačiai (plg. „Saulės giesmė“, Brooklyn 1954). Čia jis nebekartos anų minčių. Tik pora ištraukų turėtų pavaizduoti šio tipo esmę ir sykiu skirtumą nuo Teilhardo mistikos.

„Ne tai yra nuostabu, kad van-

Alfonso Dargis Kompozicija (aliejus, 1973)
Iš parodos Čiurlionio galerijoje, Chicagoje

duo susideda iš deguonies ir vandens, bet kad Krikšto sakramente jis turi galios nuplauti mūsų nuodėmes. Ne tai yra nuostabu, kad kviečiai ir vynuogės noksta saulėtuose kalneliuose, bet kad Mišių metu jie virsta Kristaus kūnu ir krauju. Ne tai yra nuostabu, kad kriaušės gimsta, auga, duoda mums vilnų, bet kad Apreiškimas būties Karalių ir jos Pirmavaizdį vadina Avinėliu, kuris vienintelis yra vertas imti buvimo knyga ir atplėsti septynis atspaudus (plg. Apr. 5, 9). Gamtos mistika laikosi ne gamtamoksliniame, bet religiniame jos pažinime (p. 26-27). Ne per daiktą ar gyvulį prie žengė Asyžiaus Neturtėlis melė žmogaus ir Dievo meilės, kaip mėgina aiškinti paklydusi moderninė dvasia, bet atvirkščiai: transcendentinės tikrovės meilė ir jai ištikimybė buvo jam pagrindas bei šaltinis šios tikrovės meilės. Todėl į klausimą, kas padarė šv. Pranciškų tikru būties sargu, pop. Pijus XI atsako: „Joks kitas aktinas neskatino jo visus šiuos daiktus mėgti, kaip tik Dievo meilė“ (Saulės giesmė, p. 26-27, 28).

Šiuos žodžius autorius yra parašęs tada, kai nei jis, nei kiti dar nebuvo girdėję Teilhardo vardo. Užtat šiandien anie žodžiai virsta aukščiausiu keltu klausimu: ar galima šv. Pranciškaus pergyvenimą apkreipti? Asyžiaus šventasis mylėjo žemę per Dievą. Ar galima mylėti Dievą per žemę? Šv. Pranciškaus pergyvenimas buvo ne kas kita, kaip visuotinis vykdymas pagrindinio Krikščionybės dėsno: kas myli Dievą, turi mylėti ir artimą, kitaip bus melagis (plg. I Jo 4, 20). Šv. Pranciškui artimas buvo ne tik žmogus, bet ir kiekvienas gyvas padaras, net kiekvienas daiktas — net uolos Alverno kalne. „Ryšys su Dievu tamprino jo ryšį ir su žeme“ („Saulės giesmė“, p. 30). Ar galima būti teigti, kad tamprus ryšys su žeme, kaip to reikalauja Teilhardo mistika, tamprina ryšį ir su Dievu? Tai klausimas, kurį šiandien ne vienas kreipia į Teilhardą ir jo mistinę viziją — jungtis su Dievu per žemę. Tokios mistikos Krikščionybės istorija nepažįsta, todėl kritinis nusistatymas jos atžvilgiu čia yra kaip tik vietoje. Būtų labai įdomu ir mūsų laikam labai reikšminga, jei kas nors išsamiau panagrinėtų ir palygintų šv. Pranciškaus Asyžiečio mistiką su Teilhardo mistika.

Šioje vietoje autorius norėtų atkreipti skaitytojų dėmesį tik į vieną skirtumą, kuri jam yra kritusi į akį, būtent: Teilhardo vizijoje nėra gyvūnijos pasaulio. Tai ypač nuostabu, nes būdamas įsitikinęs evolucionistas, Teilhardas, atrodė, turėtų gyvybę ypatingai pabrėžti ir savo pergyvenimuose jai skirti reikšmingą vaidmenį. Iš tikro betgi, sykiu nuo šv. Pranciškaus Asyžiečio, Teilhardo vizijoje nėra jokio

augmės ir jokio gyvio, tik tai grynai medžiaga su savo srovėmis bei bangomis. Gyvosios gamtos Teilhardas nemylė ir nėra pasiryžęs jos saugoti bei globoti, kaip tai stengėsi Asyžiaus šventasis. Aprašydamas savo įspūdžius Indokinijoje (1926.IV.26), kur jis matė deginamus miškus, Teilhardas sako: „Prieš keletą metų aš būčiau dar krintęs, matydamas nykstant tankynes ir nuostabią gyvūniją (buivolus, dramblius, tigrus). Tačiau dabar suprantu, kad prasideda naujas pasaulio amžius, ir tikiu, kad naujos gyvenimo formos yra įdomesnės, negu senosios“ (Geheimnis, 96). Dar nuostabiau, kad ta pati nuostaka Teilhardą lydi ir gamtoje gyvenančių žmonių atžvilgiu. Lankydamas Egiptą (1929), jis ten sutiko įvairių kilių: „Danakil, Issa, Karagan arba Galla — visi yra nuostabiai bronzinio kūno, kuris iš tikro sudaro vienybę su jų aplinkos gyvūnija... Tai gražūs žmonių tipas, bet koks netikęs sekti mūsų žygiavimą. Jis susilies su kitomis rasėmis arba išnyks, kaip zebros ir drambliai. J. (jo brolis Juozas, Mc.) sakytų, esą aš esu atbukęs ir žiaurus. Bet juo labiau aš stebiu bei svarstau, juo mažiau regiu kurią kitą išeitį mąstymui bei veikimui kaip tik aklą tikėjimą į mąstymo (jei norite: dvasios) pažangą. Ši gi yra nepasotinama bei nusiaubianti jėga visam, kas jau atsistarnavo“ (Geheimnis, 128). Gyvybės ir net pirmųjų žmogaus pasaulis Teilhardui atrodo atsistarnavęs, vadinasi, atlikęs savo uždavinį evoliucijos vyksme, todėl turįs dabar pasitraukti iš kelio mūsų žygiavimui priekiu. Nuosekliai jis neįsivaizdavo nei naikinamą augmeniją, nei pirmųjų žmonių nem.

Bet Teilhardas neįsivaizdavo ne nuostabos, susidūręs su nauja aplinka: „Aš neįsivaizdau ne mažiausio gyvo įspūdžio stepių akivaizdoje, kur galzėlis bėgioja kaip ir terciaro (jaučiausias žemės periodas prieš ledmetį, Mc.) metu; nei lankydamas palapines, kur mongolai gyvena, kaip prieš tūkstantį metų. Čia nėra nieko naujo nei tame, kas yra, nei tame, kas buvo“, — šitaip Teilhardas aprašo savo susidūrimą su Kinijos kontinentu (Geheimnis, 61). Jam atrodė, kad Kinija savo vaidmenį evoliucijoje jau yra atlikusi ir

kad ji jau traukiasi nuo evoliucijos scenos: „Aš tikėjau, girdįs iš visos mangančios Azijos kylantį balsą, kuris tyliai kalbėjo: „Broliai iš Vakarų, dabar jau jūsų eilė“ (Geheimnis, 64). Todėl besileidžianti saulė jam atrodė esąs geriausias Azijos vaidmens simbolis: „Šviesa perėjo į kitas rankas“ (t. p.). Iš tikro, kaip lengva apsiriki, kuriant bendras mokslines hipotezes ar teorijas, „ne-reikalaujančias tokių (patvirtinų, Mc.) įrodymų bei patikrinimų“, kaip A. Paškus norėtų apibūdinti Teilhardo teoriją (Paškus I, 9, 417). Nurašant į atitarnavusių kategoriją augmenijos bei gyvūnijos rūšis, žmonijos pirmųjų tipus ir net ištisus kontinentus, o save laikant evoliucinės pažangos pirmūnu, vargu ar galima per šitaip pergyvenamą bei regimą žemę kopti ligi Dievo ir su juo jungtis meilėje. Visa tai ir kelia įtarimą, ar Teilhardo mistika nėra pseudomistika, vadinasi, ar per žemę, kurioje siautėja negailestinga, nepasotinama, visa nusiaubianti evoliucinė pažanga, iš tikro yra įmanoma kurti ryšį su Dievu?

5 Šį įtarimą ypač sustiprina Teilhardo santykis su karu. Jau ankstesnėje savo kritikoje autorius yra nurodęs, kad Teilhardas, dalyvaudamas I pasauliniame kare, norėjo mielau mėtyti granatas bei šaudyti kulkosvaidžiu, negu elti sanitaro pareigas, ir kad šiuo objektyviu žudymo veiksmu jis tikėjosi galėsiant būti „daugiau kunigas“, negu tvarsdydamas sužeistuosius (plg. DDK, 276; Viallet, 38-39). Mat, karą Teilhardas pergyveno kaip vieną iš regimiau pažangos apraiškų, todėl kažkaip savotiškai svaigo, jame dalyvaudamas: „Karas manęs nesuglumia. Po kelių dienų mes būsimė siunčiami atsilimti (iš vokiečių, Mc.). Douaumont (forto prie Verdun, Mc.) — tai didingas, beveik fantastinis mostas, kuriuo bus išreikšta bei simbolizuojama galutinė pasaulio pažanga, laisvinant sielas. Aš eisiu į ten nusiteikęs religiskai, visa savo siela, vedamas vieno didžiulio polėkio, ir man nebus įmanoma skirti, kur čia baigiasi žmogiškąji aistra, o kur prasideda garbinimas“ (Lobgesang, 67-68). Užtyrinimas linijos tarp pasaulio ir Dievo girdėti ir šiuose žodžiuose.

Karas tiek jaudina Teilhardą, jog jis forto puolimą pergyvena kaip pasaulio pažangos išraišką ir todėl nebežino, ar tai yra žmogaus aistrų išraiška, ar Dievo garbinimas. Kodėl gi nebūtų galima jungtis su Dievu ir per karą? Juk jeigu blogis, „apkreipus perspektyvas“, kaip Teilhardas sako, virsta „nebe bausme už kaltę, bet pažangos ženklu bei veiksmu“ (Zanta, 111), tai kodėl tokiu ženklu bei veiksmu negalėtų būti ir karas? Teilhardo mistikoje tai visiškai įmanoma ir net logiškai nuoseklu.

Po keleto metų, jau būdamas Kinijoje, Teilhardas prisimena aną „fantastinį mostą“ ir rašo savo pažįstamui p-lei Zantai: „Karo metai man reikšė mano minčių pražydimą — tai dvasios medaus mėnuo“ (Zanta, 57). Frontas jam buvęs „gyvastingiausia sritis, kokia tik gali būti“; ten jis jautęsis tarsi stovė-

tų „laivo priekyje“, tuo tarpu dabar čia, Kinijoje, jis esąs „laivo užpakalyje“ (Zanta, 58). Karas, kaip pastebi Teilhardo biografas ir aiškintojas Fr. A. Viallet, atrodė jam lyg „mokslinis bandymas, ir mes klausiamė: kur dingsta čia žmogiškasis požiūris? Mum krinta į akį stoka bet kokio protesto prieš absurdišką ir brutalumą, kurie eina pasukę kiekvieną, net ir vad. 'teisingą' karą... Karas mūsų mąstytojų reiskia naujo pasaulinio matmens (dimension) proveržį“, ir Viallet cituoja paties Teilhardo žodžius: „Milijonai (kare dalyvaujančių, Mc.) žmonių man tapo evoliucijos požiūriu tokiu pat dydžiu, tiek pat biologiskai tikru, kaip didžiulė proteino molekulė“ (Viallet, 39-40). Tačiau ar šis 'biologinis dydis' nekenčia — ne kaip 'dydis', bet kaip kiekviena atskira asmenybė? Ar valia aną pasaulinį matmenį statyti ant — tegu ir vieno vienintelio — ne-

FLORIDA KVIEČIA
Pats maloniausias laikotarpis saulėtoji Floridą yra dabar: šiltas oras, viliojantis jūros vanduo ir bal-tas paplūdimio smėlis. Kreipkitės į šiuos lietuviškus hotelius:
NORWYN APTS., 126 OCEAN DR. MIAMI BEACH, FLA. 3319
arba
TOWN & SURF APTS., 9024 Collins Ave. 9024 Collins Ave. Telefonas: 672-4903
Šiuo metu gausite 60% nuolaidos

MOKYTOJŲ DĖMESIUI
Dr. A. Šešplaukio parašyta LIETUVIŲ KALBOS GRAMATIKA ir SINTAKSĖ, pritaikyta išsivijus mokymams ir kainą tik 3 dol. Pripažinta LB švietimo tarybos kaip labai tinkama šių laikų mokykloms. Pridėkite 50c paštu ir mokesčiams.
Taip pat labai vertinga knyga V. Liulevičiaus LIETUVIŲ SVIETIMAS VOKIETIJOJE IR AUSTRIJOJE 1944-1950 metais, 740 psl. su daugybe nuotraukų mokytojų ir mokinių bei abiturientų ir kainą tik 12 dol. Pridėkite \$1.00 paštu ir mokesčiams. Siųskite užsakymus:

DRAUGAS
4545 W. 63rd Street
Chicago, Ill. 60629

kalto asmens kančios? Tai Dostojevskio Aliošos klausimas savo broliui Ivanui. Teilhardas šio klausimo visiškai nekelia.
Kilus karui tarp Italijos ir Abisinijos (1936), Teilhardas džiaugiasi nepasirašęs atsisaukimo abisiniečių naudai, nes jame esą remiamasi filosofine ir antgamtinė žmogaus prigimtimi, „kuri neturi nieko bendro su rasių lygybe ryšium su jų pa-

jėgumu teikti įnašą pasaulio statybai“ (Zanta, 112). Tiesa, Teilhardas atmeta vad. „ekspansijos karą“ kaip nedorą, nes jis reikšias stipresniojo teisę (plg. t. p.). Tačiau čia pat priduria, kad ekspansijos karu dažnai netelsingai yra vadinamas „konstrukcijos karas“, tai yra „žemės teisė organizuoti ir jėga pri-

(Nukelta į 6 pusl.)

LIETUVIŲ GRUPĖS KELIONĖ Į ŠVENTĄJĄ ŽEMĘ —
1974 m. vasario mėn. 14 d. 10 dienų kelionė. Programoje: Roma, Jeruzalė, Tiberias, Tel Avivas. Kaina iš Chicago — \$849.00; iš New Yorko — \$749.00.
(Air Fare subject to change and/or government approval).
KALEDOS LIETUVOJE — PASKUTINĖ 1973 METŲ EKSKURSIJA Į LIETUVĄ. Išvyksta 8. m. gruodžio mėn. 19 dieną — 14 dienų kelionė. Iš Chicago — \$800.00; iš New Yorko — \$700.00. Skubėkite registruotis — vietų skaičius ribotas!
PASIDŽIAUKITE VASAROS SAULUTĘ ŽIEMOS METU!
Parūpiname lėktuvų bilietus į Floridą, Californiją, Hawaii, Bahamų Salas ir t. t. be jokio papildomo mokesčio. Rezervuojame vietas laivuose kelionėms po Karibų Jūrą — užmirkite žiemos speigus, naudokite amžinąją vasarą.
Apžiūrėkite mūsų gausų kelių pasirinkimą — atostogaukite žiemą.
Kreiptis į Walter Rask-Rasčiauską
AMERICAN TRAVEL SERVICE BUREAU
9727 South Western Avenue
Chicago, Illinois 60643
TELEFONAS (312) 238-9787
Darome išskvietimus giminėms pasisvečiuoti Amerikoje, tvarkome kelių dokumentus.

SIUNTINIAI Į LIETUVĄ
1. MŪSŲ BENDROVĖ veikia nuo 1947 metų. Kiekvienais metais mes persiunčiame į Lietuvą greit ir saugiai tūkstančius siuntinių.
2. MŪSŲ BENDROVĖJE ir jos skyriuose Jūs visuomet rasite didelį pasirinkimą prekių, kurios labai vertinamos Lietuvoje.
3. TAIP PAT PRIIMAME užsakymus AUTOMOBILIAMS (Ziguli, Moskvė, Zaporozhe), motociklams, šaldytuvams ir kit. oficialiomis kainomis.
4. JEIGU JOS NORITE PAKVIESTI iš Lietuvos giminės, mes parūpiname reikalingus dokumentus.
CENTRAL PARCEL SERVICE, INC.
220 SOUTH STATE ST., CHICAGO, ILL. 60604
TEL. WA 2-9354
ir mūsų skyrius:
2618 WEST 63rd ST., CHICAGO, ILL. 60629
TEL. WA 5-2466
DVIEJOSE PATOGIOSE VIETOSE

Philomena Says

CHICAGO SAVINGS IS NOW PAYING

5.39% Annual Yield on 3% Passbook Accounts Daily Interest	5.92% Annual Yield on 3% 90-Day Notice Accounts \$100 Minimum	6.003% Annual Yield on 5% 90-Day Savings Certificate \$1,000 Minimum
6.81% Annual Yield on 6% One Year Savings Certificate \$1,000 Minimum	7.08% Annual Yield on 6% 30-Month Savings Certificate \$5,000 Minimum	7.35% Annual Yield on 7% Four Year Savings Certificate \$1,000 Minimum
7 1/4% on Four Year Savings Certificates \$10,000 Minimum		
7.627% Annual Yield		

For 49 years, savers at near-\$100 million Chicago Savings have become accustomed to the highest rates permitted by law. It is possible to offer the above yield where earnings remain undisturbed and are compounded for a year or more.

CHICAGO ★★★
savings and loan association
6245 south western avenue 476-7575

● Passbook Savings Earn From Day of Deposit to Day of Withdrawal

PHILOMENA D. PAKEL President

Atviras laiškas prof. Stasiui Dirmantui. Lietuvių profesorų draugijos pirmininkui

Gerbiamas Profesoriau,
Jums didelė pagarba mūsų visu, plačiai pasklidusių, ne ką dirbančių, draugijos narių. Atrodo, kad Jūs likote vienintelis dirbantis draugijos labui, išmirus vien tik Chicagoje net 14 veiklių draugijos narių. Besiilsintieji amžinybėje ar šv. Kazimiero ar Tautinės kapinės ne ką begali prisidėti prie draugijos veiklos.

Ar ne laikas pasirūpinti, kad būtų į draugiją gyvieji ir dar gana jauni lietuviai profesoriai, dirbantieji JAV, Kanados ir kitų pasaulio kraštų kolegijose ir universitetuose.

Vyskupo V. Brizgio teigimu, tokių jau dabar yra net apie 500. Tai gana gražus skaičius. Sakykime, kad visų nepavyks įtraukti į draugiją ir geriausiai optimistui. Tėbūne nors pusė to ar nors trečdalis ir tai jau būtų puiki pradžia gelbstinti draugiją nuo "senilinės" mirties.

The Association of Lithuanian - American Professors, Inc. yra verta gėbėti iš mirties patalo jau vien dėl to:

1. Pirmiausia, kad tai yra laisvųjų profesorų draugija už pavergtos Lietuvos ribų laisvajame pasaulyje.
2. Ji jau yra egzistuojanti nuo pat tremties laikų pradžios ir yra pozityviai užsilaugavusi savo darbais ir leidiniais, ypač kapitaliniu veikalų "Lietuvos Universitetas".
3. Ji yra inkorporuota kaip tokia šiame krašte.

4. Yra sutelkusi nemaža vertingo palikimo — savo narių rankraščių ir bibliotekų, prof. V. Bfziškos, Šimoliūno, Kriščiūno ir kt. Be to, dar turi keletą šimtų savo leidinių be skolos, taipgi priedo didoką santau-pų knygutę.
5. Gali atstovauti visiems lietuviams, be religijos ir pažiūrų skirtumo, mokslo ir kultūros reikaluose laisvajame pasaulyje, tinkamai reprezentuojant tautos kultūrą ir mokslą.

Remiantis šia suminėtais faktais, nuširdžiai prašau, gerb. Pirmininke, nerasykite dar draugijos testamentą ir neskirstykite draugijos turto kitoms institucijoms, kol dar yra net

500 gyvų ir gana jaunų, mokslo įstaigose dirbančių, lietuvių.

Jei dar gyvuoja ir egzistuoja Lietuvių paštininkų draugija ar net šakių, Biržų ir kitos lokalinės draugijos, tai kodėl negali egzistuoti Lietuvių profesorų draugija Amerikoje, kai dar tiek energingų, jaunų, tokių aukštąsias pozicijas savo darbu ir energija pasiekusių žmonių įvairiose mokslo įstaigose? Nejaugi nesuras nei trečdalis iš to skaičiaus, kurie nepagalbės dviejų dolių metų mokesčio pasidaryti draugijos nariu.

Gerbiamieji Kolegos, brangūs lietuviai dvasioje, aktyviai dirbantieji aukštosiose mokyklose šiame krašte ir už jo ribų, prašau stoti draugijon nariais ir siųsti pareiškimus su savo adresu draugijos pirmininkui prof. Stasiui Dirmantui tokiu adresu:

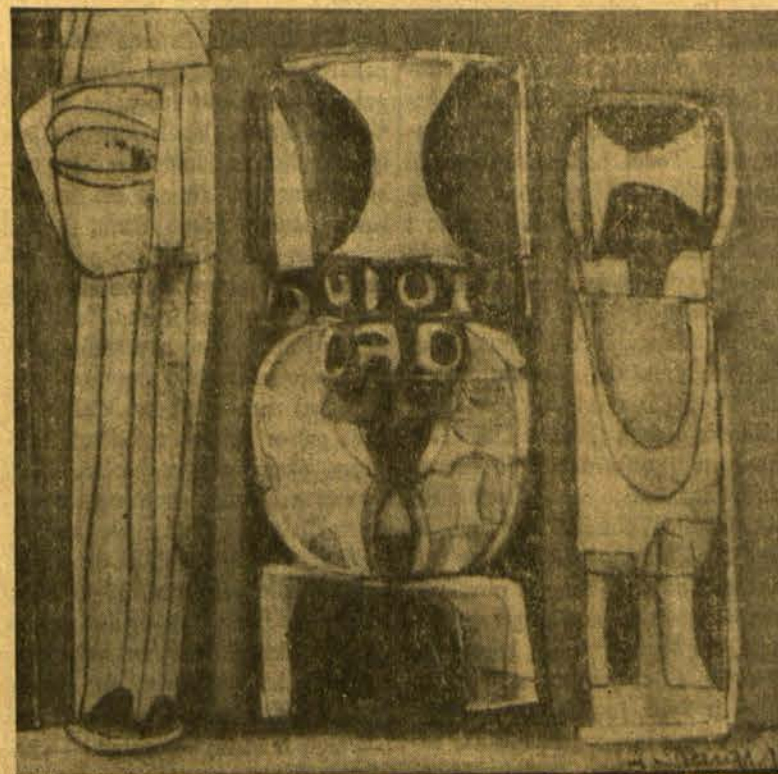
Lietuvių profesorų draugijos Amerikoje valdyba
c/o prof. St. Dirmantas,
6616 So. Washtenaw Ave.
Chicago, Ill. 60629.

Gerbiamas mūsų pirmininkas yra jau sulaukęs garbingo amžiaus ir greit neatėjus jam į talką, gali iš tikrųjų grėsti draugijai sunykinimas. Yra būtina iki šio mėnesio pabaigos pristatyti valdžios atstovams penkių narių valdybos sąstatą. To nepadarius, likvidacinis teisėjas gali draugiją uždaryti ir jos turtą paskirstyti savo nuožūria sveimiui. Pirmiausia turėtų stoti į talką ir pagalbą dirbantieji Chicagoje ir artimose apie ją valstijose, kad galėtų greit sudaryti veiksmingą branduolį.

Gerb. Profesoriau, o kodėl ir Jums nenuelti į aktyviai veikiančių lietuvių mokslininkų suvažiavimą 3 m. lapkričio mėn. 21 - 25 d. Jaunimo centre, Chicagoje, ir ten jiem asmeniškai nenušviesti Lietuvių profesorų draugijos Amerikoje esamą padėtį. Aš tikiu, kad ten tikriausiai atsirastų profesorų draugijos idėjų pritariančių jaunųjų mokslininkų, kurie, stodami nariais, išgelbės LPDA nuo likvidacijos.

"Vivat Profesores!"

Su gilia pagarba
Dr. Kazys Alminas

Alfonsas Dargis

Kompozicija (aliejus, 1973)

Iš parodos Čiurlionio galerijoje, Chicagoje

Teilhards — medžiagos mistikas

(Atkelta iš 5 pusl.)

versti atkaklius bei atsilikusius elementus" (t. p.). Šia prasme Italijos karą su Abisinija Teilhardas laiko kaip tik tokiu "konstrukcijos karu", ir "šia prasme jis esmėje eina su Mussolini, priešindamas kairiesiems liberalams ir misininkams" (t. p.). Jis norėtų savo nusistatymą išdėstyti straipsnyje, tačiau abejoja, ar rasiąs "tokį žmogų, kuris jį pagirtų, ir tokį laikraštį, kuris jį paskelbtų" (Zanta, 113).

Objektyviai betgi, Teilhardo pažiūra, yra šitaip: "1. tarptautinė moralė yra neįmanoma, nesutarus, kad žemės statyba stovi aukščiau už valstybes; 2. jei tokia statyba būtų syki nutarta, visi privalo jai nusilenkti, o kadangi ne visos tautos yra tos pačios vertės, tai jos turi būti valdomos kitų (vertingesnių, Mc.)... Kitaip tariant, reikėtų viešai tuo pačiu metu pripažinti: 1. žemės pirmenybę prieš tautas ir 2. tautų bei rasų nelygybę" (Zanta, 113). Teilhardas betgi suvokia, kad pirmajam jo dėsniui priešintis "fašistinės sistemos", o antrajį jo dėsni "pasipiktindami atmeta komunizmas... ir Bažnyčią" (t. p.). Nuosekliai "tą, kuris sako tiesą, puls visas pasaulis, visi kartu. O vis dėlto, jei tai yra tiesa..." (Zanta, 114). Deja, lieka neatsakytas klausimas, ar iš tikro tai yra tiesa. Priėmus Jungtinėm Tautom "Žmogaus teisių deklaraciją" (1948), Teilhardas parašė (1950) Torres Bodet, anuometiniam UNESCO pirmininkui, "du labai esminiu puslapį", kuriuose "rasų lygybės

litinių ar kitų pažiūrų, tautinės kilmės, turto, gimimo ar kurios kitos padėties" (Art. 2) — tarsi ši formulė būtų paleontologijos, o ne vidinės žmogaus vertės išvada. Teilhardo protestas prieš rasų lygybę, reikalaujantis pripažinti "tautų bei rasų nelygybę", yra tik dar vienas (tarp daugybės) įrodymas, kaip lengvai jis mokslą perkelia į tokią sritį, kurioje jis visiškai nieko pasakyti negali.

Savo kritikoje autorius yra teigęs, kad "Teilhardui medžiaga yra Dievo vietininkė" (DDK, 292). Tai tarpininkas tarp žmogaus ir Dievo; tarpininkas, kuris, pasak Teilhardo, kaip cituota, sūpavęs žmogų jo priešamonei metu, o dabar turįs jį nunešti "ligi Dievo" (Lobgesang, 82). A. Paškus, pasipiktinęs tokiu Teilhardo santykiu su medžiaga apibūdiniu, klausia: "Nežinau, ką Teilhardas pasakytų, išgirdęs teigimą, kad jam 'medžiaga yra Dievo vietininkė'" (Paškus II, 18, 4). Atsakymas kitu klausimu: O ką pasakytų Kristus, išgirdęs, kad popiežius yra jo vietininkas žemėje? — Teilhardo mistinių rasų, pavadintų bendru vardu "Himnas visatai", sklaidą galėjo, atrodo, patvirtinti, kad medžiaga Teilhardui iš tikro yra Dievo vietininkė; kad jis ją savo vizijoje pergyvena kaip atskleidžiančią dieviškąsias savybes ir todėl kalba į ją dieviškaisiais terminais; kad ji yra ta "žemė", per kurią jis mezza ryšį su Dievu. Tačiau kadangi Teilhardas medžiagą regi kaip nepasotinamą, akla, visa nu-

siaubiančią jėgą; kadangi jis be galėsio leidžia nykti bei būti naikinamiems tiek augmenim, tiek gyvūnam, tiek gamtoje gyvenantiems žmonėms; kadangi jis evoliucijos pažangos mastu skirsto tautas į vertingas bei menkavertes; kadangi jis net reikalauja šias menkavertes tautas jėga apvaldyti ir pasisako už vad. "konstrukcijos karą" — štai kodėl mes ir netikime, kad jo mistinė vizija yra tikros mistikos vizija ir kad jo kelias į Dievą "per žemę" yra tikras kelias. Šia prasme autorius visiškai sutinka su A. Paškaus paskata Teilhardo mėgėjam bei šalininkam: "Visi, kurie nori ir bando Krikščionybę sumoderninti, turėtų rūpestingai pastudijuoti šio kilnaus jėzuito raštus ir gyvenimą" (Paškus II, 18, 5). Tuomet jie pamatytų, kad Teilhardo vizija yra siaurutė grynos medžiagos vizija ir kad

todėl iš jo mistikos jo paties padarytos išvados prieštarauja tiek asmenims, tiek tautos vertei. Autoriui atrodo, kad šiuo atžvilgiu esame Teilhardą jau toli pralenkę.

(Bus daugiau)

MIRĖ FILOSOFAS MARCEL

Vienas iš pirmiausių krikščionių egzistencializmo filosofų jos atstovų Gabriel Marcel mirė Paryžiuje, sulaukęs 83 m. amžiaus. Jis yra pareiškęs, kad skaitymas danų protestantų egzistencialisto Søren Kierkegaard raštų jį 1929 metais atvedė į katalikybę. Marcel buvo ne tik filosofas, bet ir dramaturgas, literatas, muzikos kritikas, kompozitorius ir geras pianistas.

ŽIEMOS EKSKURSIJA Į LIETUVĄ

Išvyksta 1973 m. gruodžio 21 dieną —
grįžta 1974 m. sausio 4 dieną.
15 dienų

(Vilniuje 5, Kaune 1, Rygoje 5, Leningrade 2, ir Helsinkyje 2 d. d.)
IS BOSTONO IR NEW YORKO
Kaina tik \$698.00

Vykstantiems iš Chicago \$100.00 ir iš Clevelando \$74.00 daugiau.

Grupėje dalyvių skaičius ribotas — NESIVELUOKITE!

Smulkesnių žinių ir registracijos reikalu kreipkitės į:

TRANS-ATLANTIC TRAVEL SERVICE

393 West Broadway
South Boston, Mass. 02127
Telefonas. (617) 268-8764

Savininkė: Aldona Adomionienė

ALBERT EINSTEIN (1879-1955) Mathematician-Physicist. Between 1905 and 1916 became world famous for his Theory of Relativity, merging the traditional concepts of space and time. His thoughts were instrumental in the dawn of the Atomic Age.

JANE ADDAMS (1860-1935) Humanitarian. Opened Hull House Settlement in Chicago, helping to bring about laws establishing better social order, child labor bills, eight-hour work day, unemployment, insurance and votes for women. Awarded Nobel Peace Prize in 1931.

GEORGE BERNARD SHAW (1856-1950) Playwright and social critic, noted for his sarcastic wit. Began his career as a music critic, but noted more for his amusing and stimulating plays about his contemporary scene.

FLORENCE NIGHTINGALE (1820-1910) Hospital Reformer. Trained as a nurse at Kaiserswerth and Paris. Later in life organized a school for nurses and a nurses' home at St. Thomas' Hospital in London, setting standards used today for care of the sick.

We have a chance to add to this list of outstanding men and women.

Yes — you and we at Standard Federal Savings have a chance to make history together, by giving our young the chance for a proper and formal education.

The partnership of your savings and our interest can assure a place in tomorrow for our children by affording the proper amount of money to finance their education.

Below we have listed our seven PARTNERSHIP SAVINGS PLANS. Come and talk to one of our financial counselors, remember they have the same problems you do, so they understand.

7 1/4%
YEARLY

CERTIFICATE ACCOUNTS*
\$5,000 Or More 4 Year Maturity
YIELD INCREASES TO 7.63%
on interest accumulated for 1 yr.

7%
YEARLY

CERTIFICATE ACCOUNTS*
\$1,000 Or More 4 Year Maturity
YIELD INCREASES TO 7.35%
on interest accumulated for 1 yr.

6 3/4%
YEARLY

CERTIFICATE ACCOUNTS*
\$5,000 Or More 30 Month Maturity
YIELD INCREASES TO 7.08%
on interest accumulated for 1 yr.

6 1/2%
YEARLY

CERTIFICATE ACCOUNTS*
\$5,000 Or More 2 Year Maturity
YIELD INCREASES TO 6.81%
on interest accumulated for 1 yr.

6 1/2%
YEARLY

CERTIFICATE ACCOUNTS*
\$1,000 Or More 1 Year Maturity
YIELD INCREASES TO 6.81%
on interest accumulated for 1 yr.

5 3/4%
YEARLY

CERTIFICATE ACCOUNTS*
\$1,000 Or More 90 Day Maturity
YIELD INCREASES TO 6.002%
on interest accumulated for 1 yr.

5 1/4%
YEARLY

PASSBOOK SAVINGS
Interest Paid to the Date of Withdrawal
YIELD INCREASES TO 5.39%
on interest accumulated for 1 yr.

**STANDARD
FEDERAL
SAVINGS**

4192 Archer Avenue (dt Sacramento)
Chicago, Illinois 60632 — 847-1140

*Funds withdrawn before maturity earn regular passbook rate, less 90 days' interest.

ROOSEVELT PICTURE FRAME COMPANY

Manufacturers

Rankomis išplaustyti paveikslų rėmai, pritaikinti paveikslams ir skelbimams, rėmai — metalu aplieti rėmai.

2400 So. Oakley Ave., Chicago
Tel. Virginia 7-7258 - 59

KONCERTINES YPATINGAS GITARAS IR KANKLES DARO PAGAL UŽSAKYMĄ IR TAISO STYGINIUS MUZIKOS INSTRUMENTUS

KVIRINAS RUNIMAS
4914 W. Cermak Rd.
CICERO, ILL. 60650
Tel. — 652 - 3200

WAGNER & SONS

Typewriters, Adding Machines & Checkwriters
Nuomoma — Parduoda — Taiso
NAUJOS NAUDOTOS
Virš 50m. patikimas patarnavimas
5610 South Pulaski Road
Phone — 581-4111

MARQUETTE PHOTO SUPPLY

REIKMENYS FOTOGRAFAMS
IR MEGEJAMS

Daug sutaupysite pirkdami šia įvairių firmų foto aparatus bei jų reikmenis. Pasinaudokite patogių planu atidedant pasirinktus reikmenis ypatingai progai. Pilnai užbaigtų foto nuotraukų aptarnavimas. Atidara pirmą ir ketvirtą vakarais iki 9 val.

3314 West 63rd Street
Chicago, Illinois, 60629
Tel. Prospect 6-8998

CRANE SAVINGS AND LOAN ASSOCIATION

B. R. PIETKIEWICZ, Prez.

2555 West 47th Street Tel. LA 3-1083

PLENTY OF FREE PARKING SPACE

7%

Mokamas už 4 m.
certifikatus.
Minimum \$5,000

6 1/2%

Mokamas už 1 m.
certifikatus.
Minimum \$1,000

5 1/4%

Mokomas už
investavimo
sąskaitas

PINIGAI ĮNESTI IKI 15 D. PELNO NUOSIMČIUS NUO 1 D.
Dividendai mokami kas 3 mėnesiai.

ANTRAD. IR PENKTAD. 9 v. r. iki 12 v. d.
VALANDOS PIRMAID. IR KETVIRTAD. 9 v. r. iki 9 v. v.
TREČIAD. UŽDARYTA 9 v. r. iki 9 v. v.

Kultūrinė kronika

Mokslininkų viešnagė dr. Kazio Almino ūkyje, Nebrasoje

Lietuvių Katalikų mokslo akademijos vadovai — pirminkas prof. dr. Antanas Liutimas ir sekretorius kun. Rapolas Krasauskas, atvykę į LKMA suvažiavimą Bostone, nepaleido progos pakeliauti po Amerikos kontinentą, aplankyti senus pažįstamus ir pamatyti kraštą: Nebragėjo ne vien rytinėse valstybėse ir lietuvių pasaulinėje sostinėje Chicagoje, bet įsuko ir toliau į vakarus. Jie aplankė savo seną bičiulį, tolimą Nebrasos ūkininką dr. Kazį Alminą, auginantį kukurūzus, lucerną ir mėšinius beragių galvijus — herefordus. Ten pasisvečiavo, drauge su Alminu, išvyko į Denverį ir Colorado Rocky kalnus pasigrožėti jų rudens spalvų kaitos įvairumu. Kalnuose jiems buvo vadovu senas jų gyventojas ir gamtos mylėtojas geologas Henrikas Alminas. Svečiams jis aprūdė gražiausias vietas jau degančiose rudens spalvose ir, spindint viršūnių sniegui, pervežė per Loveland Pass 11922 pėdų aukštumoje. Iš ten svečiai pasuko gražiosiomis Blue upės pakrantėmis ir grįžo per Alma ir Jefferson iš pietų į Denverį. Drauge keliavo ir penki Šveicarijos agrikultūros studentai, jau kiek anksčiau sustoję pas Henri. Visas tas būrys grįžo argal į Loup City, Nebr., pasisvečiuoti, pailsėti ir iš pagrindų susipažinti su vidurio Nebrasos ūkininkavimo būdais. Tuo pačiu laiku svečiavosi Loup City ir dr. K. Almino giminės iš Chicago — Genė ir Pranas Prūsiai.

Medicinos Nobelio premijos laureatai

Šiomet Nobelio premija 120,000 dol. už atradimus medicinoje gavo trys mokslininkai: Konrad Z. Lorenz, Nikolas Tinbergen ir Karl von Frisch. Jie,

pasinaudodami ekologiniais (lyginamasis gyvulių ir žmonių elgesio mokslas) tyrimais, išryškino, kad kai kurios psicho-socialinės situacijos gali vesti ne tik į nenormalų elgesį, bet net pastumti į rimtas fizines ligas, kaip per didelis kraujo spaudimas ir net širdies ataka.

Premijuotieji mokslininkai padarė praktiškas žmogui išvadas iš to, ką atneša paprastas paukščių ir bičių stebėjimas. Jie parodė, kad per didelis susigrūdimas gali vesti į agresyvumą kaip gyvulius, taip ir žmones. Du iš premijuotųjų ateinantį pavasarį dalyvaus mokslininkų suvažiavime New Yorke, kur būs nagrinėjama eksperimentų su gyvuliais reikšmės psichiatrijai.

Premijuotasis dr. Konrad Zacharias Lorenz yra austras, gimęs 1903 m., labiau pagarsėjęs savo veikalu „Apie agresiją“. Dabar dirba elgesio tyrimo institute Gruenau, Vienoje. Antras premijuotasis — Nikolas Tinbergen yra olandas, gimęs 1907 m., doktoratą gavęs Leydene, 1949 m. persikėlęs į Oxfordą, ten suorganizavęs departamentą gyvulių elgesiui tirti. Jis ypač žinomas žuvelių papročių tyrimais.

Karl von Frisch yra 1886 m. gimes Austrijoje, bičių ekspertas. Dirbdamas Miuncheno universitete, tyrė bičių spalvų, skonio pajautimus, jų „susikalbėjimą“. Zoologijos doktoratą turi iš Miuncheno ir Vienos universitetų, eilės studijų autorius. Vieną metų, vykdant jo tyrimus, buvo lėktuvu iš Paryžiaus pervežta 5,000 bičių į New Yorką, kur jos parodė, kad laikosi joms įgimtų maitinimosi laikų. Dabar dr. von Frisch yra pensijoje, gyvena Miunchene.

Siems Nobelio laureatams ir kitiems laimėtojams už nuopelnus chemijoje, fizikoje, literatūroje, ekonomikoje premijos bus įteiktos Stockholme gruodžio 10 d., Nobelio mirties metinėse (jp).

Dr. Romualdas Zalubas optikų suvažiavime

Dr. R. Zalubas spalio 8—12d.

Dr. Kazį Alminą Nebrasoje lankant. Iš kairės į dešinę pirmoje eilėje: kun. Rapolas Krasauskas, dr. K. Alminas, prof. kun. Antanas Liutimas; antroje eilėje: Ludgarda Alminienė, Pranas Prūsiai ir Genė Prūsienė (žiūr. kultūrinę kroniką).

Rochester, N.Y. įvykusioje Amerikos optikų draugijos suvažiavime skaitė dvi paskaitas: „Neutralaus praeidymiaus energijos stoviai ir spektras“ ir antrą „Vieną kartą ionizuoto toriaus energijos stoviai“.

Optikų konferencijoje dalyvavo daugiau kaip 500 mokslininkų iš 26 kraštų. Dr. R. Zalubas atstovavo The National Bureau of Standards tyrinėjimų įstaigai, kuri yra padalinys The Institute Basic Science, Washington, priklausanči federalinei vyriausybei. Šioje mokslo įstaigoje yra sutelkti įvairiausi moksliniai tyrinėjimai.

Mūsų tautietis dr. R. Zalubas šioje gausioje mokslininkų konferencijoje buvo vienintelis lietuvis, atstovavęs savo įstaigai su kitais 5 šios įstaigos atstovais. Jis yra astrofizikas, matematikas, baigęs Vytauto D. universitete matematikos — gamtos fak. matematikos skyrių, 1949 — 1951 metais Nazareth College Rochesterio mokyklą matematiką, vėliau Washington Georgetown universitete įsigijo filosofijos daktaro laipsnį iš astrofizikos, parašęs darbą „Tyrimėjimas silpnų saulės spektro linijų tarp 5000—6000 Å.“ Torio ir praeidymio spektrų tyrimo rezultatus yra paskelbęs savo srities mokslo žurnaluose. Nuo 1955 m. dirba atominės fizikos srityje, Washington The National Bureau of Standards. Veiklus ir lietuviškoje visuomenėje. Konferencijoje dalyvavo drauge su žmona Aleksandra. (sb.)

Pennsyvanijos lietuviai kavinės vakaronėje

Jaunimo centro kavinės kultūrinio penktadienio vakaronėje, Chicagoje, spalio 26 d. 8 val. 30 min. vak. kalbės apie Pennsyvanijos lietuvius ten kelis kartus besilankę kun. Alg. Kezys, SJ ir Vladas Būtėnas. Pašnekėsys bus iliustruojamas skaidrėmis ir vietotoje padarytais įrašais.

TARPTAUTINIS TEOLOGŲ KOMISIJOS POSĖDIS

Penktas visuotinis tarptautinės teologų komisijos posėdis įvyko Romoje. Svarstyti trys pagrindiniai dalykai: apaštališkoji įpėdinystė, visuotinoji kunigystė ir moters vieta bažnytiname gyvenime.

Nauji leidiniai

• Į LAISVĘ, 1973 m. rugsėjo mėn. Nr. 58 (95). Lietuvių politikos žurnalas. Leidžia Lietuvių Fronto Bičiuliai. Redaguoja Juozas Kojelis, Post Office Box 34461, Los Angeles, Calif. 90034. Administruoja Aleksas Kulys, 3 Silver Eagle Road, Rolling Hills Estates, Calif. 90274. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje — 5 dol., visur kitur — 3 dol. atskiro numerio kaina 2 dol.

Šį kartą naujame žurnalo numeryje nerandame savo vertę itin prasižėmusio straipsnio, kaip ankstesniųjų numerius būdavo A. Maceinos ar panašaus jam lygio. Tačiau nėra ir apgailėtina prastų. Žodžiu, bendras vidurkis yra įprasto lygio.

Jau netrumpame žurnalo „Į Laivę“ kelyje būdavo laikotarpis, kai leidinys pasinėsdavo daugiau į grynąją politiką, tai vėl kurį laiką kone lygiai užgriebdavo ir kultūrinio kredo reikalus, atsargiai balansuodamas tarp abiejų. Pastaruoju metu švytuoklė labiau krypta į politiką. Ar tikslu būtų „Į Laivę“, kaip frontininkų organą, vien supolinti, kai šakotai besirėiškiančio sąjūdžio patys veiklieji nariai nėra vien politikai. Šie aktyvieji ir mūsų kultūriname gyvenime labiausiai matomi kaip išskirtinių kultūrinių pastangų mecenatai, Lietuvių fondo uolūs darbuotojai ir pan. Gal tada ir „Į Laivę“ paversti vien tik politinių problemų puslapiais nėra visai gerai. Juo labiau, kad ne kartą pats politinis prasiveržimas turi tam tikros įtakos ir kultūrinio pabūdzio faktams, o kultūrinis visuomenės lygis ne kartą lemia ir politinės kovos rezultata. Tad

KAFKOS LAISKAI SUZADĖTINEI

Rašytojas Franz Kafka Prahoje 1912 m. pamilo berlynietę Felice Bauer. Du kartu jiedu buvo susižiedavę, ir abu kartu jų vedybiniai planai iširo. Kaip kritikai sako, Kafka turėjo „vienolišką pašaukimą literatūrai“. Tačiau išliko jo laišakai, kurie dabar išversti anglų kalbon ir išleisti pavadinimu „Letters to Felice“. Leidinį redagavo S. Heller ir J. Born. Laiškus išvertė J. Stern ir E. Duckworth. Knyga turi 592 psl., kaina 17 dol. 50 c. Išeido Shocken.

DR. JUOZAS JAKSTAS sako, kad Vincas Liulevičius vienas iš pirmųjų pasiūloves eiti į šaltinius, parašydamos monumentalų veikalą

Lietuvių švietimas Vokietijoje.

Knyga gaunama „Draugo“ administracijoje.

Kaina \$12.00.

Ar šlapiuoja Rūsųs

Sutarkykite drėgną, šlapį ir supliksusį rūšį, pirmą negrūstintą rimtus nuostolius. Perma-Seal yra paruošęs „Do It Yourself Waterproofing Program“. Ji gali jums sutaupyti šimtus dolerių. Reikalaukite NEMOKAMO vadovėlio, kaip „pačiam atlikti tą darbą“, kad rūšys būtų atsparus vandeniui: „Basement Waterproofing Guide“.

PERMA - SEAL SYSTEMS, INC.
Kreipkitės į Joną Rimšą
akambinkite (312) 637-3200
Iš kito „area“ — vietovio
akambinkit „collect“
Arba siųskite kuponą

Perma - Seal Systems, Inc.
1921 N. Harlem Ave. Suite 105
Chicago, Ill. 60635

Name
Address
City State Zip
Phone

Nuo 1914 Metų

Midland Savings aptarnauja taupymo ir namų paskolų reikalais visas mūsų apylinkes. Dėkome jums už mūsų parodytą pasitikėjimą. Mes norėtum būti jums naudingi ir ateityje.

Sąskaitos apdraustos iki \$20,000.00

Handzoga
Frank Zogza, President

5 1/4 %

All accounts compounded daily — Passbook Savings paid quarterly.

7 %

4 Years Savings Certificate (Minimum \$5,000)

kasdienybėje, jeigu iš jo pasitrauktų visi frontininkai, užsidedami vien politikų kepuraites. Atrodo, kad ir žurnalui vien politiniai marškiniai nederėtų, kai paties sąjūdžio žmonės yra ir kultūrininkai, ir kultūrinių institucijų vadovai darbuotojai, ir uolūs kultūrinių užmojų mecenatai bei inspiratoriai.

MOKSLININKAS APIE RELIGIJĄ

Dr. Edward Lindaman, Whitworth kolegijos prezidentas, buvęs Apollo erdvių programos mokslininkas, kalbėdamas Chicagoje, pareiškė: „Nesuprantu, kaip žmonės gali manyti, kad Dievas ir mokslas skiriasi.“ Prof. Lindaman žinomas savo religiniu uolumu.

A. TVERAS

LAIKRODŽIAI IR BRANGENYBĖS

Pardavimas ir taisymas

2646 W. 69th St.

Tel. REpublic 7-1941

FRANK'S TV and RADIO, INC.

1240 SO. HALSTED STREET

TEL. CA 5-7252

VIDELIS PASIRINKIMAS ĮVAIRIAUSIŲ TELEVIJOS, RADIO

IR STEREO APARATŲ PARDAVIMAS IR TAISYMAS

SPALVOTOS TELEVIJOS APARATAI

PETKUS

MARQUETTE FUNERAL HOME

— TEVAS IR SŪNUS —

TRYS MODERNIOSKOS KOPLYČIOS

2533 West 71st Street

Tel. 476-2345

1410 S. 50th Ave., Cicero

TOwnhall 3-2108-09

AIKSTĖ AUTOMOBILIAMS STATYTI

Laidotuvių Direktorai

MAŽEIK & EVANS
6845 SO. WESTERN AVE.

TRYS MODERNIOSKOS
AIR-CONDITIONED KOPLYČIOS

MAIDOMAS VIENTA

REpublic 7-8600

REpublic 7-8601

EUDEIKIS

DOVYDAS P. GAIDAS — GERALDAS F. DAIMID

Laidotuvių Direktorai

Trys Modernioskos Kopyčios:

4330 South California Avenue

Telefonai: LA 3-0440 ir LA 3-9852

4605-07 South Hermitage Avenue

Telefonas YArds 7-1741-7

LAI DOTUVIŲ DIREKTORIAI

Lietuvių Laidotuvių Direktorių Asociacijos Nariai

ANTANAS M. PHILLIPS

3307 S. LITUANICA AVE.

Tel. YArds 7-3401

STEPONAS C. LACK (LACKAWICZ) IR SŪNUS

2314 W. 23rd PLACE

Tel. VIrginia 7-6672

2424 W. 69th STREET

Tel. REpublic 7-1213

11028 Southwest Highway, Palos Hills, Ill.

Tel. 974-4410

PETRAS BIELIONAS

4348 S. CALIFORNIA AVE.

Tel. LAfayette 3-3572

POVILAS J. RIDIKAS

3354 S. HALSTED STREET

Tel. YArds 7-1911

JURGIS F. RUDMIN

3319 S. LITUANICA AVE.

Tel. YArds 7-1138-39

VASAITIS — BUTKUS

1446 S. 50th AVE., CICERO, ILL.

Tel. OLYmpic 2-1003

Vilniaus pašvaistės gaisrai

Darius Lapinsko muzikinis spektaklis Chicagoje

VLADAS JAKUBENAS

„Margučio“ surengtas šiuo vardu spektaklis spalio 14 d. Jaunimo centre, Chicagoje, sukėlė problemą: kas jį turėtų apibūdinti — ar teatralas ar muzikas? Šiame „Dainos, muzikos, žodžio, judesio ir šviesos“ spektaklyje visi elementai buvo taip sumaišyti, ar glaudžiai sujungti, jog sunku išsprendi, kas jame vyraavo. Pastovų pagrindą sudaranti muzika buvo vis dėlto itin svarbiu veikniu. Darius Lapinsko pateiktas muzikinis fonas vargu ar galėtų galioti, kaip savarankiškas muzikinis vienetas, bet kaip sceninė iliustracija jis buvo neabejotinai įdomus, naujoviškai nuspalvintas. Jį sudarė nemažos dainininkų: sopranė Dalios Kučėnienės ir lyrinio tenoro Leono Baltaus partijos. Šis sudarytos arba iš liaudies dainų, arba fons artimos melodijos; vokalinė visuma, sakykime, skambėjo kiek operiškai. Dainininkų balsai vedami faktiniu „a capella“; užkurdavę, vis kartojami sutartinių garsai, ar vietomis įsiterpiančios, trumpos „ostinato“ pobūdžio fortepijono frazės, vargu ar gali būti laikomos harmonišku pagrindu; greičiau tai sudaro lyg savotišką, lakonišką kontrapunktą. Štai ypač buvo jaučiama pirmojoje — „Graudžiojoje“ dalyje. Asketiškai moderniška, beveik nuolat dainuojančių vokalistų protarpiais įsiterpiančio fortepijono, dažnų rekorduotų garsų, deklamacijos (L. Barausko) ir šviesos efektų kombinacija ritai be aiškesnės išsivystymo slinkties: sakykime, lyg išvesta analizė be sintezės. Ši sintezė vis dėlto ateina per „intermezzo“ — kompaktiškai, skambiai orkestruoto ir gerai užkoduoto Jeronimo Kačinsko veikalo „Senoji Vilniaus pilis“ pavidale. Energingesnis lyg kariškas to kūrinio epizodas nebuvo pradžioje įtikinamai pagautas įsijungusio baleto; vėliau įspūdis išsilygino.

Antroji — „Meilioji“ ir trečioji — „Linksmoji“ dalys davė kiek pilnesnės, įdomiai naujoviškos harmonijos fortepijono pritrimo fragmentuose ir tuo pačiu suteikė sunkesnių uždavinių abiem solistams. Buvo įvestos linksmos liaudies melodijos, kaip „Buvo dūda Vilniui“ ir „Dul, dul dūdelė“, duotos dainininkams ir rekorduotoje muzikoje su žodžiais, ir be žodžių, ar su vien kartojamais skiemėnėmis. Pirmosios dalys įvedė klausytojus į vaizduojamąjį istorinį elementą, praskambėjus „Marselietei“, o vėliau lenkų himno fragmentams bei šauksmams atitinkamose kalbose per garsiakalbį. Darniai įsijungę antra ištrauka iš J. Kačinsko „Vilniaus siuitos“ — „Neris ir Vilnelė“. Visos scenos buvo iliustruojamos atitinkamomis skaidrėmis iš Vilniaus pastatų ir Neries bei Vilnelės vaizdų.

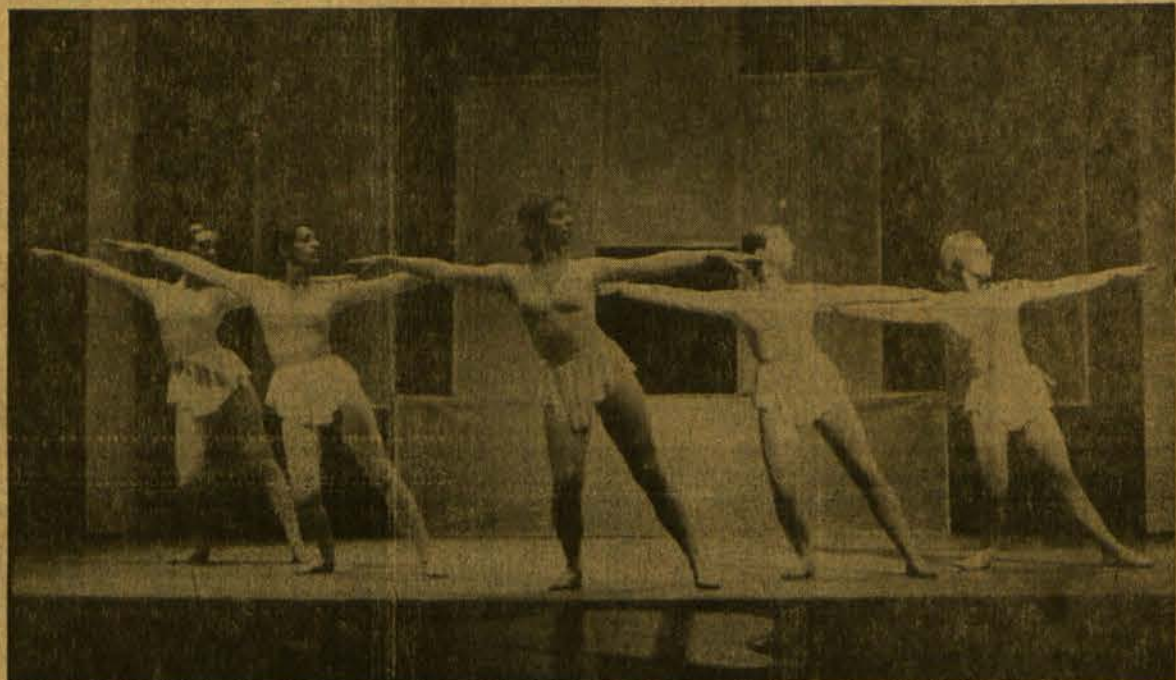
Paskutinioji — „Didingoji“ dalis buvo paremta tik ką išspaudos išėjusiu originalios minties K. Bradūno poetiniu veikalu „Pokalbiai su karalium“, tai diaologas poeto su Lietuvos karalium Gediminu. Čia spektaklyje pasiektas bene įspūdingiausių momentų dviejose dramatinuose pakilimuose, panaudojant visus vokališkus, muzikinius, deklamacinius ir elektroninius efektus (jų tarpe ir „vilkų staugimą“, kurio buvo gal kiek per daug). Gaila tik, kad nebuvo pakankamai ryškiai įvestas istorinis momentas, nors ir pvz. pašaukus per garsiakalbį (net prasilenkiant su K. Bradūno tekstu) Gedimino vardą. Tada visai kitame kontekste atstotų pvz. ryškiai nuskambėję „Možūrų ežerai“, kurie mūsų kartai yra labiau surišti su 1914 metų rusų armijos tragedija; K. Bradūno veikale gi jie mi-

nimi kaip atkirčio žygio etapas prieš kryžiuočius, Gediminui užsūstūnus dėl sutarčių nevykdy-

mo. Idėja įvesti J. Kačinsko simfoninės muzikos fragmentus reikia laikyti laiminga: ji kompensavo kai kurias minėtas Lapinsko muzikos mažiau stiprias vietas ir praturtino spektaklio įspūdį. Jeronimo Kačinsko atvejis mūsų muzikoje yra iš viso įdomus. Lietuvoje jis daug kam atrodė kraštutiniu, nesuprantamu modernistu. Tačiau ir tada kai kas jautė, jog jo muzikoje yra daug ilgesingos, melancholiškos romantiškos, tik išreikštos naujesniais, disonuojančiais sąskambiais. Po lietuvių muzikos V. Marijošiaus diriguoto simfoninio koncerto 1968 m. New Yorko Lincoln Center salėje vienas amerikiečių kritikas visus tada girdėtus lietuvių kompozitorius priskyrė maždaug prie „praėjusio XIX amžiaus laikotarpio“, neišskyręs iš

jų gražiai nuskambėjusių, D. Stankaitytės atliktų grynai atonalinio stiliaus J. Kačinsko dainų. „Vilniaus pašvaistės“ spektaklyje J. Kačinsko rimti simfoniniai fragmentai greičiausiai mūsų klausytojus dabar paveikė, kaip truputį modernizuoti gražių praeities laikų garsai.

Bet grįžkime prie „Vilniaus pašvaistės“. Spektaklis buvo įdomus, spalvingas; mažesnių pretenzijų, mažiau triukšmo, daugiau įtikinamumo. Pastebėtina: nebuvo būgnų; panašūs, su D. Lapinsko stiliumi susiję, efektai buvo pasiekiami paprastesniu būdu, jam pačiam skambinant fortepijone. Dalia Kučėnienė ir Leonas Baltus gražiai atliko savo nemažas ir nelengvas partijas; tas pats pasakytina ir apie L. Barausko deklamacinius bei vaidybinius uždavinius. Violetos Karosaitės choreografija, šiaip įprastai profesinio

Baleto akimirka iš „Vilniaus pašvaistės. Šoka iš kairės į dešinę: L. Jaunlūtė, L. Ramonaitė, K. Bakšytė, L. Streit ir R. Grauzinytė.

Adomo Galdiko muziejus Putname

Rudens rytas. Kylam anksti, turim iš New Yorko laiku pasiekti Putnamą, kur iškilmingai atidaromas Adomo Galdiko kambarys. Trijų valandų kelionė per rudens spalvomis trykstantį peizažą yra lyg įvadas į Galdiko meninį pasaulį. Putnamo seselių sodas tyli, reta, nuostabi užuovėja. Nusvirusiom šakom puošnūs medžiai, kiek akis užmato nesibaigiančios žalumos.

Koplyčioje kunigas Stasys Yla atnašauja Mišias. Apie 40 Adomo Galdiko mokinių, draugų ir pažįstamų pagerbia didįjį dailininką savo atsilankymu. Po Mišių seselės kviečia visus pietų. Matyt grupė dailininkų: Aleksandra Merker iš New Jersey, Viktoras Vizgirda iš Bostono, Vytautas K. Jonynas, Irena Grižė, Aleksandra Kašubienė, skulptorius Vytautas Kašuba — visi iš New Yorko, Vytautas Ignas iš savo netolimos Giraitės.

Pasitpirinę, visi pereina į Raudondvarį, atskirą seselių pastatą, kuriame įkurtas Adomo Galdiko muziejus. Pagrindinė salė naujai išdekoruota, įvestos stiprios šviesos. Ant sienų spalvomis dega Galdiko paveikslai. Bet tikrasis dailininkui skirtas kambarys yra vidutinio dydžio, šalia salės. Centrinio rymo jo paskutinis paveikslas „Zemaičių koplytėlė“. Šalia kabo dailininko chalatas, jo šiaudinė skrybėlė, paletė. Kambaryje išdėstyti paties dailininko supirkti ir mėgiami daiktai: orientalinė raudona spintelė, vazos, Meksikos, Afrikos skulptūrėlės, kerami-

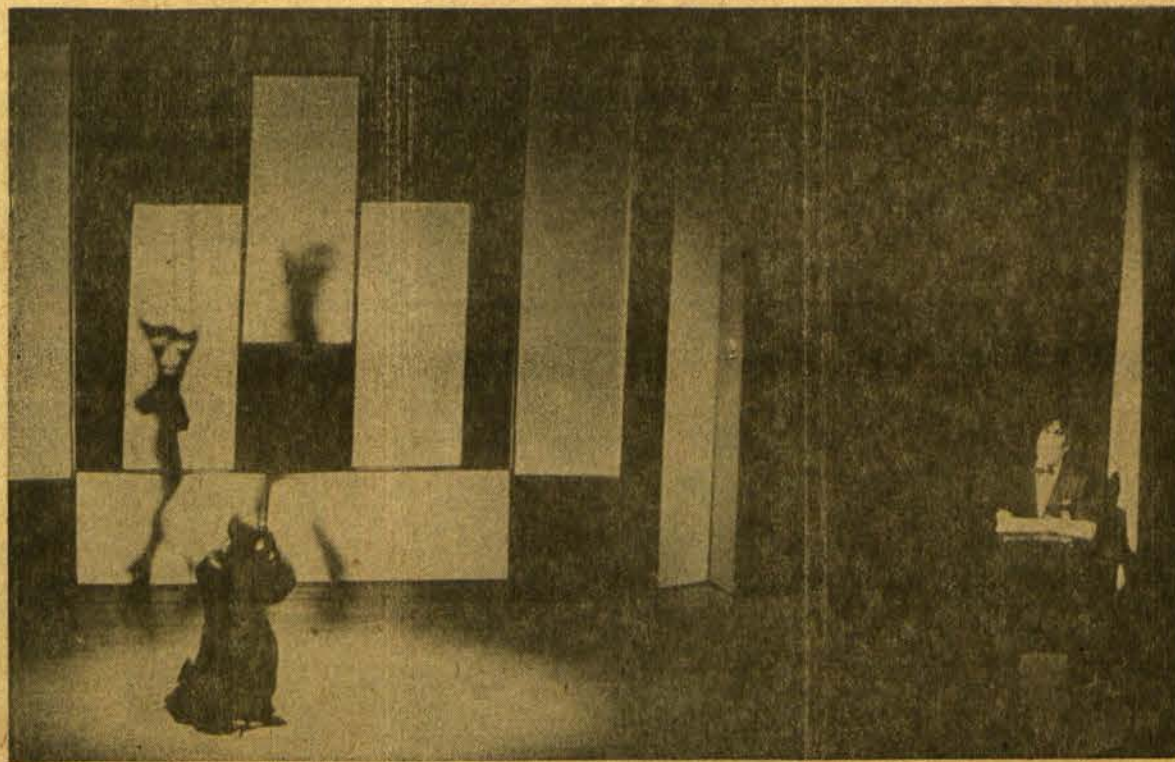
ka, po stiklo jo piešinių bloknotai ir knygos, daug knygų. O ant sienų paveikslai:

„Galdiko visi meno darbai yra pilnai sąmoningos kompozicijos ir komponuojami tuo būdu, kad gamtos kūnai piešinio ir spalvų pagalba ne pamėgdžiotinai perduodami drobėje, bet iš spalvų ir formos išauga, išsivysto vizija, kur jaučiamas tas pats gyvenimas, tiksliai pagilintas, nuvalytas nuo visko, kas trukdo į jį plačiau pažvelgti“ (dail. Justinas Vienožinskis, 1928).

Šio Adomo Galdiko muziejaus kuratorė A. Merker. Ji idėję daug darbo bei rūpestio, atkurdama nors dalį menininkų supusios atmosferos. Paveikslai šiame kambaryje ir salėje jos nuožūra atrinkti. Jie bus nuolat keičiami. Meno mėgėjai gali ne tik jais džiaugtis, bet ir jų įsigyti.

Oficialiąją dalį spalio 7 d. pravedė seselė M. Augusta. Ji pristatė atvykusius, padėjo už atsilankymą. Po to kalbėjo dabartinė vienuolyno viršininkė seselė Margarita ir dailininkai: Merker, Ignas, Kašubienė, kuri paminėjo, kad Galdiko monografija išspausdinta Europoje ir jau pakeičiui per Atlantą. Pabaigoj Magdaleną Galdikienę padėjo visiems, kurie padėjo šio muziejaus idėją įgyvendinti.

Adomo Galdiko paveikslai naujoji aplinkoj. Jo mylimos gamtos prieglobsty. Meno, grožio ir gamtos mėgėjams dar viena priežastis neaplenkti Putnamo.

Scena iš D. Lapinsko muzikinio spektaklio „Vilniaus pašvaistės“ spalio mėn. 14 d. Jaunimo centre, Chicagoje. Kairėje — poeto vaidmenyje akt. Leonas Barauskas, dešinėje — solistas Leonas Baltus. (Liet. foto archyvas)

lygio, pasiliko šį kartą daugiau pagalbinėje rolėje. Po Darius Lapinsko poros paskutinių pasistatymų — „Vilniaus pašvaistės“ parodė žingsnį į didesnį užbaigtumą, į geresnį pasiekiamų tikslų nusižymėjimą.

Pagrėbistai

Pora žodžių dėl novelės, tautinės ir kitatautinės

E. Pifanija „Draugo“ Kertinėje parašė (liepos 21 d.) tariamai nugirstu pasikalbėjimu iškėlė novelės krizės klausimą. Ar tokia krizė yra, ar jos nėra?

Lietuvoje literatūrinė spauda neseniai nemaža rašė apie ten kuriamųjų novelių krizę, tarpais net aštriai pasisakydama. Buvo tos kritikos paliesti kūriniai net ir vieno kito plačiai žinomų rašytojų, ne tik pradedančiųjų jauniklių. Iš tiesų ten paskutiniaisiais metais novelistikos vardu dažnai spausdinama tuštybė ir formaliniai eksperimentai. Ta tuštybė darosi nuobodi, ir net mes, gyvenantieji toli nuo to jų kūrybinio proceso ir aplinkos, tur būt, pagrįstai ne kartą numodavome ranka: tuščia, nieko nėra! Arba keldavomės sau neatsakomą klausimą: argi jie iš tiesų nebeturėdami apie ką rašyti? Bet tokie klausimai toli gražu ne visiems Lietuvos novelistams gali būti taikomi. Kai kurių autorių novelės malonu paskaityti — jie turi ką pasakyti. Taip, turėjimas ką pasakyti yra, rodos, esmingas novelėi, gal net esmingesnis negu romanui, kuris pakenčia ir ne-

mažus kiekus balasto.

Kodėl ta tuštybė pradeda ten įsivyravoti, galima tik spėlioti. Vienas spėjimas gal ir nemaža tiesos turėtų, būtent, perdėtos pastangos genijais pristatyti net ir pirmuosius žingsnius žengiančius novelistus. Dabar tos pastangos jau santūresnės, bet prieš porą trejetą metų, būdavo, pasirodys pirmosios poetų ar prozininkų knygelės, tai kritikai tiesiog ant pirštų apie jas vaikščioja ir kelia į aukštybes. Matai, kad rašoma ne apie patyrusių novelistų darbus, tokių kaip Grušo, Sluckio, Mikelsko, Pociaus, Lankausko ar dar vieno kito, ir būdavo, stebiesi, ypač jei tuos pirmuosius rinkinėlius esi turėjęs progos pats paskaityti. Spėliodavai: kam visa tai daroma? Piršdavosi atsakymas, kad net per jėgą norima turėti ko daugiau rašytojų, tai ir rūpinamasi kiekvieną pastangę net perdėtai iškelti. Man rodos, kad dabar tai jau pradžioje atsirgę ir tą klaidą stengiamasi atitaisyti.

Apie užsienio lietuvių novelistiką, rodos, nėra ko daug kalbėti. Jaunų prozininkų nėra ir nebus, tai nėra pavojaus jų pirmuosius darbus sutikti su perdėtu entuziazmu. Visa novelistika remiasi daugiau žilais ar pusžilais seniais ar bandančiais į beletristus prasimušti grafomanais (taip, yra ir tokia rašytojų kategorija). Laikraščiai, žinoma, mielai spausdina jų darbus, vis tiek, kuriai kategorijai tie autoriai priklauso, bet tai nėra joks rimtesnis paskatinimas rašyti. Sakysčiau, jei skelbiami romanų konkursai (romanai, be kita ko, retas daiktas laikraščių atkarpose), galėtų panašaus paskatinimo susilaukti ir novelių-apsakymų rinkiniai. Nesu konkursų entuziastas, nes juos laimi dažniausiai konkursų specialistai, bet... Štai ir iš jurgio Jankaus viešų prasarimų beveik galėtume darytis išvadą, kad jo „Užkandžio“ būtume susilaukę jau anksčiau, jei būtų buvusios sudarytos tinkamos sąlygos. Jei net ir kas kokie treji metai būtų skelbiamas novelių rinkinio (ne novelės) konkursas, rašytojas gal ir būtų surizikavęs pasiekti. Kai knyga buvo išleista, matome, kad visi iš visų pusių džiaugiasi.

Tame didžiajame mus supančiame pasaulyje, rodos, novelės padėtis nėra tragiška. Išeina novelių rinkinių normaliomis laimomis, tur būt, nedideliais tiražais. Be to, esama ir didelio tiražo leidinių, skirtų vien novelėi. Štai, turiu vieną numerį JAV leistojo ir gal tebeleidžiamojo „Short Story International“ 1965 m. (tą numerį, kuriame buvo išspausdinta A. Tulio novelė „Varlės laidotuvės“). Išspausdinta 13 novelių, parašytų 13 tautybių autorių. Tikras novelės internacionalas! Britų Penguin lei-

dykla 1969 m. pradėjo leisti „Penguin Modern Stories“, ir iki šiol tos serijos pasirodė jau keletas knygelių. Tai tos vadinosios minkštų viršelių knygos, ir jų būna dideli tiražai. Deja, toje knygelių serijoje daugiausia spausdinami tik anglų kalba rašančiųjų kūriniai. Bet ta pati leidykla išleidžia taip pat didelių tiražų knygas prancūzų, italų, vokiečių ir kitų tautų rašytojų novelių. Kai kurie rinkiniai paleidžiami net su originalo kalbos ir anglų kalbos vertimo tekstais, tik imkit, mokit, pini, gėlį ir skaitykit, gėrėkitės. Kituose didžiuosiuose kraštuose padėtis, tur būt, panaši.

Sutinku, kad novelė yra ribotesnė už romaną, bet užtat ji, sakau, ir balasto mažiau turi. Skaitai novelę ir, tur būt, retai teuztinki, ką dar reiktų išbraukti. O net ir gerus, išgarsėjusius romanus skaitydamas, žiūrėk, užtinki kartais pluoštą tokių puslapių, dėl kurių pagalvoji: na, ir kam jie čia reikalingi? Be jų, sakau, viskas daug geriau atrodytų, daug glaudesnį dalyką turėtum. Bet dėl to ir nuomonės ir skonių galėtų išsiskirti.

Ar po Čechovo ir Joyce'o dar gali būti rašomos novelės? Jeigu negalėtų būti, tai lyg ir reikėtų, kad po jų turėtų sustoti pasaulis. O jeigu nesustoja, tai rašyti ir galima ir, tur būt, reikia. Tai ir prirašyta baisybė tų novelių ir vis rašoma. Tikėkimės, kad ir bus rašoma.

Napoleonas ir lietuvis

Skaitydamas stamboką Vinco Trumpos knygą napoleoniškąją temą, ne kartą turėjau progos pagalvoti: kodėl gi lietuviškai labai aktyviam istorikui taip parūpo ne liuanistinė tema, bet Napoleonas ir dar kaip tik toks, kuris nesusiėjęs su Lietuva? Ar dėl to, kad anasai imperatorius prажygiavo per Lietuvą ir paliko savo pėdsakus, ypač Užmenėnėje? V. Trumpa, deja, ne apie tai rašo, jis gvildena tokius klausimus, kurie su Lietuva, galima sakyti, tėra susiję labai plonyčiais siūlais, tiesiog voratinklio silpnumo. Jo pasirinktoji tema gal net nebe europietiška, bet pasaulinė, nes ir Amerika įtraukiama.

Galvojant apie V. Trumpos napoleoniškąją studiją, nesunku pratesti tas mintis į Lietuvos istorikus. Jie tiesiog dantimis įsikabinę laikosi lietuviškų temų, ir tai kelia lietuviui pasigėrėjimą. O tas pasigėrėjimas verčia rūpintis paskaityti kiekvieną jų parašytąją kolektyvinę ar vieno autoriaus monografiją, kiekvieną dokumentinių vertimų leidinį ar kitus toms (pvz., J. Basanavičiaus raštus), prie kurių pasirodymo yra prikiše pirštus istorikai. Vis lietuviška, dažnai ligi šiol negvildenta, neprieinama, buvę išblaškyta, o šiandien — imkite ir skaitykite, truputį praplaudami marksistinę—leninę druską, kur per daug pasūdyta.

Nesu nusistatęs prieš V. Trumpos Napoleoną. Rašo prancūzai, vokiečiai, anglai ar amerikiečiai apie aną garsų imperatorių ir nebūtinai visada iš savo tautinio ar valstybinio taško žiūrėdami, tai kodėl gi lietuvis negalėtų ryžtis imtis tarptautinės temos? Ana, anglų prof. dr. J. M. C. Toynbee išleisdino stambią studiją „Gyvyčiai romėnų gyvenime ir mene“. Kas gi, žinoma, rašys apie romėnus, kad jie yra jau išmirę? Jie patys neberašys. O, tur būt, idomu ir mums, kaip gladiatoriai kovodavo su liūtais, leopardais, buliais, drambliais, hipopotamais, vieneragiais ir dviragiais raganosiais ir žirafomis arba kaip liūtai draskydavo moteris ir krikščionis. Įdomu, kad romėnų freskose būta šunų ir vilkų, bet ne yra rašęs apie katę.

B. Kazimieraitis

Adomas Galdikas prie molberto savo studijoje, New Yorke. Nuotr. V. Mazelis